బాలానంద బొమ్మల

శ్రీరామేశ్వర మహత్మ్య కథలు

బాలానంద

కాశీ రామేశ్వర మజిలీల కథలు

రచన :

నాగశ్రీ

నవరత్న బుక్ సెంటర్

ఏలూరు రోడ్. . . . . . విజయవాడ-2

ప్రైజ్] ప్రథమ ముద్రణ 1997 [వెల 25-00

విషయ సూచిక

సదాసంధయోగి
కాశీయాత్ర విశేషము
యాత్రా విధానములు
గంగా గదాధం క్షేత్ర మజిలీ
ప్రయాగ మహాక్షేత్ర మజిలీ
అయోధ్యాపురం క్షేత్ర మజిలీ
మధురాపురి క్షేత్ర మజిలీ
గోకుల మహాక్షేత్ర మజిలీ
బృందావన క్షేత్ర మజిలీ
గోవర్థనగిరి క్షేత్ర మజిలీ
[illegible] క్షేత్ర మజిలీ
[illegible] క్షేత్ర మజిలీ
రోహిణీకుండ మహాత్మ్యము
జగన్నాథ [illegible]
తారకేశ్వరాలయ చరిత్ర
అంనపల్లి క్షేత్ర మజిలీ
సింహాచల క్షేత్ర మజిలీ
రాజమహేంద్రవర క్షేత్ర [illegible]
భద్రాచల క్షేత్ర మజిలీ
బెజవాడ క్షేత్ర మజిలీ
[illegible]ంత క్షేత్ర మజిలీ
శ్రీ కాళహస్తి క్షేత్ర మజిలీ
తిరుపతి క్షేత్ర మజిలీ
కాంచీపుర క్షేత్ర మజిలీ
ధర్మపాల చరిత్రము
పక్షితీర్థం క్షేత్ర మజిలీ
చిదంబర క్షేత్ర మజిలీ
[illegible] క్షేత్ర మజిలీ
రాజమన్నారు క్షేత్ర మజిలీ
[illegible] క్షేత్ర మజిలీ
కుంభకోణం క్షేత్ర మజిలీ
శ్రీరంగ క్షేత్ర మజిలీ
రామేశ్వర క్షేత్ర మజిలీ
[illegible] ప్రభావము
గంధమాదన పర్వతము
సీతా సరోవర తీర్థము
రామకుండ ప్రభావము
[illegible] ప్రభావము
[illegible]
యాత్రా పరిసమాప్తము

కాశీ రామేశ్వర మజిలీల కథలు

సదానంద యోగి

మన భారతదేశం మొదటినుండి ఉత్తర భారతమని, దక్షిణ భారతమని చెప్పబడుతూంది. రెండు దేశాలలోనూ పుణ్యనదులు, పుణ్యక్షేత్రములు ఎన్నో లెక్కకు మించి యున్నాయి. ఉత్తర భారతదేశంలో కాశీవిశాలాక్షి సమేత విశ్వనాథ స్వామి వున్నాడు. దక్షిణ భారతదేశంలో శ్రీరామునిచే ప్రతిష్ఠ చేయబడిన రామలింగేశ్వరస్వామి వున్నాడు. కాశీ రామేశ్వరుల పేరులు వినని వాడుండడు.

పూర్వకాలంలో మనుషులు మహాభక్తులు. వారి వారి పరివారాలను వెంటబెట్టుకొని కాశీనుండి రామేశ్వరానికి, రామేశ్వరంనుండి కాశీకి ప్రయాణాలు చేసేవారు. వానిని కాశీ రామేశ్వర యాత్ర అంటారు. ఒకదాని కొకటి యెంతో దూరం. అందుచేత దారిలో యాత్రికులు మజిలీ చేసేవారు. వానిని గురించి మనమిప్పుడు "కాశీ రామేశ్వర మజిలీల కథ" లని చెప్పుకుంటున్నాం.

చాలాకాలం క్రితంగా కాశీనగరంలో సదానందయోగి యనే మునీశ్వరుడున్నాడు. ఆయన దేశమంతా తిరిగి యెక్కడెక్కడున్న దేవతల క్షేత్రాలు, వారి పుట్టుపూర్వోత్తరాల నన్నింటిని ఆకళింపు చేసుకొనిన మహావ్యక్తి. వానికి సంసార బంధాలుకాని, తాపత్రయాలు కాని ఏమీ లేవు. ఇంకొకరాయనమీద ఉమ్మివేసినా తుడుచుకొని తొలగిపోతాడేకాని వారివంక సరిగా చూడనయినా చూడడు. ఎప్పుడు చూచినా వానిలో ఏదో ఆనందం, నిండుతనాలే కనిపిస్తాయి. కాని చీకు చింతలుండవు. అందుకే ఆయన నందరు సదానందయోగి అని అంటూంటారు.

సదానందయోగికి శిష్యులు చాల ఉన్నారు. వారందరిలోను చిదానంద యోగి మొదటివాడు. ఆ గురుశిష్యుల సంబంధం చెప్పరానిది. ఒకానొక సమయంలో సదానందయోగి తన ప్రియశిష్యుని పిలిచి "నాయనా! చిదానందా! నాకు కాశీ రామేశ్వరం యాత్ర చేయు తలంపు కలిగింది. నీవు, నీ సహాధ్యాయులు నా వెంట బయలు దేరండి. మీకు నేను కాశీనుండి రామేశ్వరం వరకు దారిలోనున్న ప్రధాన నగరములు, క్షేత్రములు, నదులు, తీర్థములు, వనములు మొదలయిన వానిని చూపిస్తూ, వాని వాని పురాణ వైభవ మహాత్మ్యములను కూడా చేతనయినంత వరకు చెప్పగలను" అన్నాడు.

ఆ మాటలకు మహాభాగ్యముగా సంతసించిన చిదానందుడు తోటి శిష్యులందరిను పిలిచి కూర్చుండబెట్టాడు. అంతట గురువులవారు "నాయనలారా! మనము యాత్రచేయ బయలుదేరుటకు ముందు కాశీ నగరాన్ని గురించి ముందు కొంతయినా తెలుసుకోవడం మంచిది. ఆ వారణాసి యందలి ప్రతి క్షేత్రము - ప్రతి తీర్థము - ప్రతి వైభవములను గురించి పరిపూర్ణముగా చెప్పవలయునని బ్రహ్మ దేవునికయినా శక్యము కానిదై యుండగ నేనెంతవాడను? అయినను మానవుడు నిరుత్సాహపడరాదు కనుక నేను పెద్దల వలన వినిన దానిని సమగ్రముగ చెప్పెదనని కథాగమనం ప్రారంభించారు.

కాశీనగర విశేషము

"నాయనలారా! కాశీనగరానికి మరొక పేరు శివ రాజధాని. ఇది భాగీరథీ నదికి పడమరగా నది ననుసరించి వక్రము గలిగి ఐదుకోసుల విస్తీర్ణమైన మహా పట్టణము. దక్షిణంనుండి ఉత్తరంగా ప్రవహించుచున్న ఆ నదీతీరము ననుసరించి నగరము పొడవున అరువది నాలుగు తీర్థములున్నవి.

పూర్వం దక్ష ప్రజాపతి అను పెద్ద మూర్తై ఆయన సతీదేవిని శివుని కిచ్చి వివాహం చేశాడు. కాని ఒకానొక సమయంలో అల్లుడిమీద నాగ్రహించిన

వచ్చేడు తనకూతురైనుకూడా పిలవకుండానే మహాయజ్ఞం చేయ ప్రారంభించాడు పిలుపురాకపోయినా పుట్టినింటిమీద మమకారం చావని నెనరుగలది నొప్పించుకొని చూడవచ్చిన సతీదేవి పరాభవం పొందినందున యోగాగ్నిలో పడి బడిపోయింది శివుని భార్యమీద మోహం పోనందున ఆమె ప్రేతాన్ని తన భుజంమీదనే వేసుకొని దేశ దేశాలు తిరిగాడు అది చూసిన విష్ణుమూర్తి యోగమాయచే సతీదేవి మృత దేహాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చేశాడు అప్పుడా దేవి ముఖం యీ కాశీపురంలో బడినందున దీనికి "గౌరీముఖ" మనే పేరు వచ్చింది ఇప్పుడిది ముఖ పీఠమయింది ఇచటి దేవత పేరు కాశీ విశాలాక్షి, కంచి కామాక్షి, మధుర మీనాక్షి ముగ్గురు ప్రఖ్యాతి గల దేవతలు

అటులనే పోరబదేవి వెలసిన ముల్తానునందు పెదవులు పడుటచే నది పేశపీఠమయింది జ్వాలాముఖి దేవత వెలసిన కంగ్రాయందు నాలుక పడుటచే నది జిహ్వాపీఠమైంది నాయనా దేవత వెలసిన కంచాబున కన్ను పడినచోట నయన పీఠమైంది మీనాక్షి దేవతవలె వెలసిన మధురయందున్న కన్ను పడినచోట నయన పీఠమైంది విమలాదేవి వెలసిన జగన్నాథమునందు కుచము పడినచోట స్తనపీఠమైంది హింగుళాదేవి వెలసిన నగర నైఋతి భాగమందు పొట్ట పడినచోట ఉదరపీఠమైంది. యోగదేవి వెలసిన ద్వారకయందు యోగపీఠమైంది సుందరీదేవి వెలసిన కలకత్తా ప్రాంతీయ సముద్రతీరమునగల అధినాథ క్షేత్రమందు భుజము పడినచోట స్కంధపీఠమైంది తారాదేవి వెలసిన అస్సాము గుహాటీ షహరునందు బొడ్డు పడిన చోట నాభి పీఠమైంది, యోగనిద్రాదేవి వెలసిన కామరూప దేశమందు ఒకచోట యోనిపీఠమైంది, గుహ్యేశ్వరి వెలసిన నేపాళమునందు నొకచోట గుహ్యపీఠమైంది. క్షేత్రేశ్వరీదేవి వెలసిన అస్సాము ముల్కిగోలపాడునందు నొకచోట అంగుష్ఠపీఠమైంది. కాళికాదేవి వెలసిన కలకత్తా యందే యింకొకచోట గుల్ఫపీఠమైంది. ఇంతను యిట్టి పీఠములు కొన్ని అక్కడక్కడ ప్రఖ్యాతిగాంచి యున్నవి.

కామాదేవి వేంచేసియున్న యోనిపీఠం సపయోని ముద్రల యోగస్థలమని చెప్పబడుచున్నది ప్రతి సంవత్సరం నిటు ఆషాఢ బహుళ త్రయోదశి మొదలగు నాలుగు దినములు అనగా త్రయోదశి, చతుర్దశి, అమావాస్య, శ్రావణశుద్ధ పాడ్యమీలు ఋతుకాలమనుచు స్త్రీలు మాత్రమే దేవి నారాధించుచుండుట యొక సాంప్రదాయంబుగ జరుగుచున్నది పురుషులా సమయమున నటకుపోరాదు పోయినవారికి కీడు తప్పదు ఈ మహాకాశీ క్షేత్రమునకు రాజు విశ్వనాథుడు, మంత్రి బిందు మాధవస్వామి, క్షేత్రపాలకుడు భైరవుడు, గణనాయకుడు డుంఢిరాజు, ఇచట లేని దేవతలు-తీర్థములు-మహిమలు మరి యెందును లేవని పురాణములు చాటి చెప్పుచున్నవి

యాత్రా విధానము

నాయనలారా! ఈ క్షేత్రమున యాత్రికులు నిత్య యాత్ర తిథి వార యోగ్య యాత్రికులు వార్షిక యాత్రలు పంచక్రోశ యాత్రలు గాక ఏకరాత్ర వ్రత దీక్ష, ద్విరాత్ర వ్రత దీక్ష, త్రిరాత్ర వ్రతదీక్ష లనేకంబులుగ చేయుచుందురు సూర్యోదయ మునకు ముందుగానే మేల్కాంచి కాలకృత్యముల దీర్చుకొని గంగలో స్నానాదులు ముగించుకొని అన్నపూర్ణా విశ్వేశ్వరులను దర్శించుట ప్రథమ కర్తవ్యము

అనంతరమున ఒక క్రోసు దూరం నందున్న బిందు మాధవస్వామిని సేవించి, విశ్వేశ్వర మందిరం దగ్గరున్న డుంఢిరాజ గణపతి నారాధించి ఉత్తర ముగ ఒకటిన్నర క్రోసుదూరం నందున్న దండపాణి స్వామిని పూజించి కాల భైరవుని దర్శించి పడమర క్రోసుదూరం నందున్న కాశీమూర్తిని సేవించి వాయువ్యముగా కొంచెం దూరం నందున్న గుహను చూచి గంగాపుష్కరిణిని తొల్చి విశ్వేశ్వర మందిరమందలి అన్నపూర్ణాదేవిని పూజించి మణికర్ణికకు పోయి మణి కర్ణికమూర్తి నారాధించి అచటనే స్నానముచేసి తిరిగి విశ్వేశ్వర సన్నిధికి వచ్చి నమస్కరించి తర్వాత వసతికి చేరు విధానమును నిత్యయాత్ర యందురు.

మిగిలిన యాత్రా విధులను గురించి చెప్పుటకు సమయము కాదు. మనం రేపటినుండి యాత్రకు బయలుదేర వలయునని చెప్పిన సదానందయోగి మరు దినంబున శిష్యగణముతో కూడ బయలుదేరిపోయి గయా గదాధరలో మొదటి మజిలీ చేశారు

గంగా గదాధర క్షేత్ర మజిలీ

“నాయనలారా! త్రేతాయుగంలో వనవాసం చేయుచున్న సీతారామ లక్ష్మణులు కొన్నిరోజులు నివసించినారట. ఒకనాడు సీతాదేవి ఏమీలేనందున ఇసుకతో ముద్దలు చేసి పెట్టింది. ఈ క్షేత్ర ప్రధానం వలన ఆ ఇసుక ముద్దలు వారి పితృ దేవతలను సంతృప్తిపరచినవి. శ్రీరాముడొచ్చినపుడు పితృదేవతలకు తర్పణాలు విడిచి పిండ ప్రధానములు చేయగ దశరథ మహారాజు ఇసుక ముద్దలలో కనబడ్డాడు. రాముని మనసు చాలా బాధపడింది.

ఈ పని చేసిందెవరని రాముడడిగాడు. సీత భయపడి “నాకు తెలియదు” అని బొంకింది. కాని ఫల్గుణీతీర్థం సాక్షిగా నామె నిజం చెప్పింది. రాముడంతట ఆమె తుల్యులు - తాళాలను ఇచ్చిన గోవి ప్రియమైన పిండము సీతగ పితృ దేవతలు అంగీకరించారు. తన మాటపాటు రామునికి చెప్పినందున సీత ఫల్గుణి తీర్థమును కోపించి “నీవు దాసవయ్యా అడుగువారి నీరం దాచలేవు కనుక ప్రజల దృష్టికి నీవు కనబడకుండ ప్రవహింపు” మని శపించినదట. అటులనే వర్షముల యందు తప్ప ఇతర దినములలో ఫల్గుణితీర్థ మీ క్షేత్రమున ఇసుక పొరల క్రిందుగా గాని నేలమీద ప్రవహించుటలేదని కారణమును పెద్దలు దీనిని “అంతర్వాహిని” అన్నారు.

ఒక పెద్ద మందిరంలో పవిత్రమైన బండమునందు మూడు నిడివిగల మున్నది పాదముద్ర యున్నది. ఇది గయుని తలయందుంచబడిన శ్రీ మహావిష్ణువు పాదమని చెప్పబడుచున్నది. దీనిమీద పిండము పెట్టిన దినమొక్కటియు ముందుగ అటులనే ఈ క్షేత్రమున ఈ శివపాదము - కుమారస్వామి పాదము - బ్రహ్మపాదము - సూర్య పాదము - చంద్రపాదము - ఇంద్ర పాదము - క్రౌంచ

పాదము - గణపతిపాదము - [illegible] పాదము - అగస్త్యపాదము - [illegible] పాదము - త్రేతాగ్ని పాదత్రయమనునవి యున్నవి

విష్ణుపాదమునకు సమీపమున గదాధరస్వామి విగ్రహమున్నది దానికి [illegible] ప్రతిష్ఠించియున్నది కాబట్టి దీనికి గయా గదాధర క్షేత్రమను పేరు వచ్చినదని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినం ప్రయాణం సాగించి ప్రయాగలో మజిలీ చేశాడు

ప్రయాగ మహాక్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! ఈ ప్రయాగ అలహాబాదునకు తూర్పు [illegible] దీనికి [illegible] గంగానది ప్రవహించుచున్నది దీనినే [illegible] [illegible] గంగా [illegible] త్రివేణి [illegible] యాత్రికుల [illegible] దానము [illegible] అదే [illegible] [illegible] [illegible]

గంగ యమున సరస్వతి యను మూడునదులు కలిసిన త్రివేణి [illegible] ప్రవహించుచున్నది రాజు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కొమ్మలమీద [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మహా [illegible] నా భర్త [illegible] - [illegible] ధైర్య సాహసములు గల ధీరుడు నాకు పతి [illegible] - [illegible] కీర్తిగల [illegible] నాకు

పెనిమిటి కావలయునని చెప్ప ప్రవాహంబున మునుకను చూసిన యొక మంగలి చెట్టునెక్కి వీటు ఉప్పుటి నాకు భార్యలు కావలయునని చెప్ప నీటబడి మరణించి నందున నటించు మునుజన్మమున భోజరాజై పుట్టి వారి ముగ్గురును వివాహంబు లాడెనని గ్రంథములు తెలుపుచున్నవి

వాహానుసారము ఈపరి నారాయణాశ్రమమునకు వాయువ్యమున ఉట్టి కలుపావులున్న పేటతో మీనా దేశపు రాజమార్గమునకు ఎడమున పారి సరస్వతితో కలసి బ్రహ్మావర్తమునను యాత్రగా అని గంగ అనరి కేదారముతో నేటిభగవంతుడు భగీరథుడు నామముధరించి హస్తినాపురమునందును మురుతు పోగి మెట్టాలు పాయగా మయనించి రామేశ్వరమునందు ప్రత్యక్షముగా పోగి సంగ్రామములో గలయుచున్నది అయితే యమునానది గంగోత్రికి ఎడమవాయువ్య ముగా ప్రవహించి, కళిందగిరినుండి హస్తిన బృందావనం మధుర ఆగ్రా నగరముల దాటుకొచ్చి ప్రయాగ మధ్యము మీదుగా పారి, భగీరథితో కలియు చున్నందున త్రివేణి సంగమమైంది

ఈ ప్రాంతీయులయిన గంగాపుత్రులు నీటిలో తేలుచున్న బల్లలమీద వేదిక నమర్చి యాత్రికులచేత త్రివేణినది పూజయు, ముక్తయుక్తుల చేత వేణి సమర్పణములు చేయించెదరు ఇదియొక గొప్ప యాత్రాస్థలం ఇచ్చటకు ప్రక్కనే యమునలో భరద్వాజాశ్రమమున్నది రామవనవాసాంతరమున రామునకు భరద్వాజముని ఆతిథ్యము నిచ్చినట్లు చెప్పబడుచున్నది ఇంకను ఇంత నేరములైన పావనగుణ ఉత్తమ స్థలములు కలవని వివరించిన సదానందయోగి ఎక్కడినుండి ప్రయాణము సాగించిపోయి అయోధ్యలో మజిలీ చేశాడు.

అయోధ్యా పుర క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! మనమిప్పుడు మజిలీ చేసిన యీ యయోధ్య పట్టణం శ్రీరామచంద్రునిచే పాలింపబడిన పుణ్యస్థలం అనాది రామ పరిపాలనలోని

అయోధ్యాపుర మొత్తంగాను సరయూ నదిలో కలిసిపోయినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. కనుక ఆనాటి కొన్ని మందిరములు ఇతర కట్టడములు మాత్రము మనకీనాడు క్రొత్తవున్నవి. వాటిని కన్పట్టుచున్నవి యాత్రికులక్కడకుపోయి దర్శించుచుందురు.

ప్రస్తుత మీ సరయూ నది తీరమున కన్పట్టువానిలో రామఘాట్-భరతఘాట్-లక్ష్మణఘాట్-శత్రుఘ్నఘాట్-హనుమాన్‌ఘాట్-వశిష్టఘాట్-వాల్మీకిఘాట్-సుగ్రీవఘాట్-విభీషణఘాట్-స్వర్గద్వారఘాట్ మొదలయిన క్షేత్రములెన్నో యున్నవి. త్రేతాయుగంలో దశరథ మహారాజు అయోధ్యను పాలించాడు. ఆయనకు కౌసల్య, సుమిత్ర, కైకేయి అను భార్యలు ఉండేవాళ్ళు. వారికి కాలాంతరానికి శ్రీరాముడు, భరతుడు, లక్ష్మణుడు, శత్రుఘ్నుడు అను నల్గురు కుమారులు కలిగారు.

అన్నదమ్ములంతా పెరిగి పెద్దవాళ్ళయ్యారు. మిథిలానగరం మేలే జనక మహారాజు పుత్రికలతో వారికి వివాహాలయ్యాయి. శ్రీరామునకిప్పుడు యువ్వనం పెద్దవాడయిన రాముని పట్టాభిషేకం చేయించడానికి అన్ని ఏర్పాట్లు చేయించాడు దశరథ మహారాజు. ఆ సంగతి కైకేయికి తెలిసింది. ఆమెకు పూర్వముందే దశరథుడు రెండు వరాలిచ్చియున్నాడు. ఆ వరాలిప్పుడు కావాలంటూ కైకేయి రాముని పదునాలుగేండ్లు వనవాసం పంపించి భరతుని రాజ్యాభిషేకం చేయమని కోరింది.

ఆ కారణంగా కథ అడ్డం తిరిగింది. శ్రీరాముడు భార్య సీతను, తమ్ముడు లక్ష్మణుని వెంటబెట్టుకొని అరణ్యవాసం వెళ్ళాడు. అక్కడ రామునికి రాక్షసులతో వైరం సంభవించింది. హనుమంతుడు, సుగ్రీవులు, నలనీలాంగదాదులు మొదలయిన మిత్రుల సాయంతో లంకాధిపతి అయిన రావణునిగూడ చంపి విజయవంతంగా తిరిగి అయోధ్యను చేరుకున్నాడు శ్రీరాముడు. దానినే రామాయణమంటారు. ఇప్పుడిక్కడ రామాయణానికి సంబంధించిన కథలు చాలా గలవని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినమున ప్రయాణము సాగించిపోయి మధురలో మజిలీ చేశాడు

మధురాపురక్షేత్రమజిలీ

నాయనలారా! యమునానది నంటుకొని యున్న మధురానగరము పవిత్రముగా నున్నందున పిల్లలు సరిగా సుందరమైయున్నను రాతివర్షములతో ఫలములందించుచున్నది ప్రాచీనమైన యీ నగరమందే గోకులము, బృందావనము వేణువనము ... గోవర్ధనవనము మొదలైన పవిత్రములగు పుణ్యక్షేత్రము లనేకములున్నవి

ఇచట పేరుగాంచిన ప్రసిద్ధమైన ఘట్టములలోన విశ్రాంతిఘట్టము ఒకటి అనగా నాడు కంసుని చంపిన తరువాత శ్రీకృష్ణుడు విశ్రాంతితో శయనించిన ప్రదేశము దీనికి దగ్గరయున్న మందిరములో శ్రీకృష్ణ పాదములున్న శిల లనేకములున్నవి. యాత్రికులు స్నానము చేసిన పిమ్మట శ్రీకృష్ణపాదము నభిషేకాదులతో సేవించుటాచారమై యున్నది

మధుర యందలి దేవళంబులకు లెక్కలేదు వానిలో ద్వారకానాథ మందిరము గొప్పది స్వామి సన్నిధిలో ఎడమ ప్రక్క రుక్మిణిదేవి మూర్తి దర్శనమిచ్చుచున్నది ఆలయ మంటపము మనోహరముగానున్నది గడచిపోయిన యుగములలో మునులేగాక ముక్కోటి దేవతలు జపతపో నియమంబుల పాటించుచు నివసించిన ఆశ్రమములు నేటికిని మనకు కనపడుచున్నవి.

మధురకు నైఋతి భాగమునందున్న తెల్లని లింగమును భూతేశ్వరు డందురు. ఆ శివలింగమున కౌద్రక్రిప్త ముఖము కలదు. పురాతనమై యున్న యీ స్వామిని కృత త్రేతాయుగాలలో దేవ మునీంద్రులే గాక ద్వాపరమున కంసుడు మొదలయిన వారాధించారు కలియుగంబున యాదవ రాజుల సేవలందుకొనిన చరిత్రములున్నవి స్వామివారి దేవి పేరు పాతాళసిద్ధేశ్వరి ఆమెయు దేవాలయ ప్రాకారము నందే వేంచేసి యున్నారు

అచటకు కొంతదూరంలో శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమున్నది అన్నపూర్వం మధురను పాలించే ఉగ్రసేన మహారాజు కుమారుని పేరు కంసుడు ఉగ్రసేనుని

తమ్ముడగు దేవకుని కుమార్తె దేవకీదేవి ఉగ్రసేనుడు తమ్ముని కూతురు అయినప్పటికీ తనసే పెంచి పెద్దయ్యాక వసుదేవునికిచ్చి వివాహం చేశాడు కంసుడు తన చెల్లెలిని దాపను రథంమీద కూర్చుండ బెట్టుకొని అత్తవారింట చెల్లెలిని విడిచి పెట్టుటకు వస్తున్నాడు ఆకాశవాణి బిగ్గరగా "ఓయీ కంసా! నిన్ను చంపే శత్రువు నీ చెల్లెలి ఎనిమిదవ కాన్పులో పుట్టనున్నాడ'ని చెప్పింది ఆలోచించిన కంస రాజు చెల్లెలి యందెప్పుడో ఈమెకు కొడుకు పుట్టిందాకా ఎందుకు? ఇప్పుడే నేనే అంతం చేయించుకొని వెంటనే కరవాలం దూశాడు వసుదేవుడు కాళ్ళను చంపవద్దని బ్రతిమిలాడాడు కాని ప్రయోజనం లేకపోయింది

చివరకు వారికోరిన విధంగా రాజీ కుదిరింది. దేవకికి వరుసగా పుట్టిన కుమారులు పుట్టిందాకా తన దగ్గరనే యుండే నిర్ణయించుకుని వారిద్దరిని వెనువెంట తీసుకొని వచ్చి చెరసాలలో బంధించాడు కంసుడు కలికాల శ్రీమన్నారాయణ మూర్తి దేవకి గర్భాన ఎనిమిదవ కుమారుడుగా జన్మించబోతాడని అది యుని విన రించిన సహాసంపయోగి మునుదినంబున ప్రయాణం సాగించి పోయి గోకులంలో మజిలీ చేశాడు

గోకుల మహాక్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! మధురకు మూడు క్రోసుల దూరంలో రం గోకుల మున్నది. ఇప్పటికి లెక్కకు మించిన దీర్ఘములు ఘట్టములున్నవి నాడు చెరసాల యందుంచబడిన దేవకీ వసుదేవులకు శ్రీహరి దర్శనమిచ్చి 'పుణ్యదంపతులారా! నేను కంసాది దుష్టులను సంహరించ మీరటువుస పుట్టబోవుచున్నాను. కాని నేనిం యుండరాదు వ్రేపల్లెలోని నందునిభార్య యందే యశోదకు యోగమాయ శ్రీయను పేరున స్త్రీ శిశువుగా జన్మించియున్నది నన్ను మీరి మద్దిమరేయి యందే వ్రేపల్లెకు గొనిపోయి యశోద ప్రక్కలో పరుండబెట్టి ఆమె చెంతనున్న మాయను తెచ్చి కంసునకీయండి" అని చెప్పి మాయమయ్యాడు

దేవదేవుని మహిమచేత చెరసాల బిగములు వాటంతట నవే యూడి పోయినవి కావలివాండ్రు మూడుగప్ప నిద్రలో మునిగిపోయారు యమునా నది దారి యిచ్చింది వసుదేవుడు వ్రేపల్లెలో ప్రవేశించిన చోటును "నందగోకులమని" చెప్ప బడుచున్నది అయితేనే గోపులను గాంచుచున్న చిన్నికృష్ణుని మన్నుదిన్నచోటు గోవర్ధనగిరి నెత్తిన స్థలము యశోదానందులు బలరామకృష్ణులను పూయలతో స్థలో నుంచి యూపిన దృశ్యములు బాలకృష్ణునిలో యశోద యోగమాయను చూచి విస్మయమొందిన విధము లోకాయతే చేయబడిన అంశములు నడుమనున్న మదనమోహన కృష్ణ ప్రతిమల సన్నిధిలో నవమినాడు దివ్వెల పండుగగ చూడ గలము

యమునానదీ తీరమందున్న నాడు బాలకృష్ణుని ఊరించిన ప్రదేశ మును దాచుకొని యున్నవాడు యాత్రికులు నేడు పొర్లిగింతలు పెట్టించిన తర వాత నటు ఇల్లు మాదిరి గీతలుగీచి మంత్రము ద్వారా దేవతలనా వాహనము చేసినాడు శ్రీకృష్ణుడు తినిన మన్నును ఉసురుతో కలిపి కాయగ భక్తులు కాను కలు సమర్పించి ఆ మన్నును భక్తితో గొనిపోయి పూజింతురు మరియు నాడు గోకులమునకు తూర్పుదిక్కున గోవింద కుండమున్నది శ్రీకృష్ణుడు పూతనను చంపిన చోటని గోవింద కుండమున యాత్రికులు స్నానములు చేయుదురు కాని దానికి తూర్పాగ్నేయములుగా పురాతన గోకులమున్నది యశోద చల్ల చిలికిన చటువనే చెప్పుచున్నారు అందు చాలాకాలమునాటి రాతి కట్టడములు మనకిప్పుడు కనబడుచున్నవి.

గోకులమునందు నాటి శ్రీకృష్ణలీలలు సంబంధించిన దృశ్యములన్నియు కలవు మరియు సందలి తీర్థములు - క్షేత్రములు - దృశ్యములన్నియు మహా పవిత్రము లయినవని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి బృందావనంలో మజిలీ చేశాడు

బృందావన క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! మధురా నగరమునకు గోకులము వలెనే ఈ బృందావనము కూడా మూడు క్రోసుల దూరమున యమునానదికి దక్షిణముగ నున్నది. ఈ పుణ్య తీర్థక్షేత్రమునకు లోనయినదే శ్రీమహావిష్ణువు చెప్పిన బంధమును ప్రవేశించినందుండి తిరిగి వచ్చినందునే తలుపులు మూయబడినవై, "కాకాన్యాలేపం" అని తొలి పాటి కూసింది

చీరాఘాటునందు కృష్ణుడు గోపికలతో ఆటలాడినచోటు ప్రముఖ ఘట్టం మనబడుచున్నది హనుమంతుడు శ్రీకృష్ణ నారాధించినచోటు హనుమద్ఘట్టమని గోపికలు స్నానములు చేయుచుండ బాలకృష్ణుడు చీరెలు హరించినచోటు చీరాఘట్ట మని నంద బాలుడు గోపికలతో వాగూడి ఆటలాడినచోటు రాసక్రీడా ఘట్టమనియు చెప్పబడుచున్నవి దానికి దక్షిణముగ రాధా మందిరమున్నది

నాడు శ్రీకృష్ణుడు కాళింది మడుగులో కాళీయుని తలమీద చిందులు త్రొక్కిన చోటునందే కాళీయఘట్టమున్నది. ఆ పరిసరములందు కాళీయునిగా పోల్చుకొనదగిన నిలువెత్తుపుట్టయు, యశోద నందుల ప్రతిమలు, శ్రీకృష్ణమూర్తి, ప్రసన్న వేణుగోపాల విగ్రహాలు కలవు. బంశీఘాటని చెప్పబడుచోటున బలరామ కృష్ణుల చరణములు కదంబ వృక్షము క్రిందనున్న దృశ్యములు నున్నవి

బృందావనమునుండి మధురా నగరము పోవు మార్గమున యమునకు ఉత్తరముగ అక్రూర మందిరము, దానికి సమీపమందలి వనములో భైరవాలయ ముతో గాక, సేవాకుంజరమను పేరుననొక పవిత్ర స్థలమున్నది అచట నివసించు వారు శ్రీకృష్ణ పాదములను రాగితోను, వెండితోను, బంగారముతోను అమ్ముకొను చున్నారు. భక్తాదులు వారి శక్తికిం దగిన పాదములను కొని పూజించుకొనుచున్నా రని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి గోవర్ధన గిరి మజిలీ చేరాడు

గోవర్ధనగిరి క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! మనమిప్పుడు మజిలీ చేసిన యీ గోవర్ధనగిరి మథురాపురికి మధు ... క్రోసుల దూరమున నున్నది శ్రీకృష్ణుడు గోవులను కాయుచుండ బ్రహ్మాది దేవతలంతా కృష్ణుని శక్తి పరీక్షించాలని కోరిక కలిగినందున దేవేంద్రుడంతట అప్పటి ప్రళయ కాలమేఘాలను రప్పించి కుండపోతగా వాన కురిపించాడు కృష్ణుడది గమనించి వెంటనే తన ఎడమచేతి చిటికెన వ్రేలి గోటిమీద నా గోవర్ధనగిరి సమాంతరంగా ఎత్తి ఆ వర్షాలమీద గోవులు యింకా మీద చినుకైనా పడకుండా కాపాడాడు.

ఆ కొండ బారెడు ఎడమురలుగా ప్రాంతి రాలపరుసతో ఎత్తైనట్లు కన్పడుతు యున్నది దానివలన నొక జలాశయము వెండుగ నీటి బ్రహ్మతీర్థమనియు లేక మానసగంగ యనియు నామములు పొందినది గోవర్ధనగిరి నీ పడమర భాగంబున గ్రామమున్నది తూర్పు చివర కొన్ని మందిరములు మాత్రమున్నవి. ఆ మందిరంలో ఒకదానియందు గుండ్రములుగా గారి, నలుచదరముగా మలచబడిన రెండు లింగములున్నవి వానిలో తూర్పున నున్న లింగము పేరు నందుడు పడమర నున్న శ్రీకృష్ణలింగము సుబదీవాటు పాలతో నభిషేకించి పూజించుటాచారమై యున్నది

సింధుపుర పడమటి భాగయందలి గ్రామములోను కొన్ని మందిరము లున్నవి నరలేశ్వర మహాదేవుడు, మానసదేవి ప్రతిమలు-శ్రీకృష్ణమూర్తు లున్నవి వానిలో గోవర్ధనగిరి నెత్తిన బాలకృష్ణ విగ్రహము ప్రధానమైనదని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించి పోయి పాటలీపుత్రంలో మజిలీ చేశాడు.

పాటలీపుత్ర క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! బ్రాహ్మణుడైన పాటలియను రాజపుత్రియు పుత్రకుడు అను యువకుడు ధార్మికబుద్ధియై ఈ నగరం నిర్మించినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది ఇరువది నాలుగు క్రోసుల వైశాల్యము గల ఈ పాటలీపుత్రము గంగానదికి దక్షిణముగా నున్నది ఇచ్చట వేదములు, శాస్త్రములు, క్రియలు, చతుర్వేదములు, పంచములు శివలింగములు అనేకములు ప్రతిష్ఠ చేయబడెను. ఇచ్చట దేవాలయములున్నవి వీధులన్నియు సమస్త వస్తువులు దొరకు అంగడులతో నిండియున్నవై యున్నవి

పాటలీపుత్రము యొక్క రాజధాని మునుపటి పేరు కాలికాబా కాలికాబా యనగా కాళికాదేవి నివసించు చోటని యర్థము. ఇచ్చట కాళికాదేవి నాలుగు నాలుకలతో భయంకరమైన మూర్తియై యున్నది యానాటి నుండి భక్తి నాటికిని అమ్మవారియందు గౌరవము నిండియున్నది. ఆ పేటి యందు ... నున్నది కాశి పంచక్రోశము వలె భువనేశ్వరము నాలుగు క్రోసుల విస్తీర్ణమైనది. ఈ క్షేత్రములలో కోటి లింగములున్నవని ప్రతీతి వానిలో ప్రముఖమైన భువనేశ్వరస్వామి లింగమున్నందున దీనిని భువనేశ్వరమనుచున్నారు లింగరాజని ప్రసిద్ధికెక్కిన ఈ స్వామి స్వయంభూయని కొందరు బ్రహ్మదేవుని ప్రతిష్ఠయని మరికొందరు చెప్పుచున్నారు ప్రస్తుత మున్నట్టి దేవతామూర్తులు పురాతనములై లంబున్నవి

ఈ పాటలీపుత్రము నందున్న వారందరు మహా శ్రీమంతులు నగర వైభవాది విశేషములలో వర్ణనాతీతములు శ్రీ భువనేశ్వర స్వాములవారికి వార్షిక భోగములు నిరాటంకముగా జరుగుటకు గాను పూర్వ ప్రభువులిచ్చిన గ్రామములు ఇంకా దాయములు పుష్కలముగా నున్నవి

భువనేశ్వరాలయం మిగుల శోభాయమానము దేవళము చుట్టూనున్న చిన్న చిన్న కోవెలలో ఏకామ్రేశ్వర, విశ్వేశ్వర, ఉగ్రేశ్వర, బాణేశ్వర, లక్ష్మే-శ్వర, చిత్రగుప్తేశ్వర, వైద్యనాథేశ్వర, సోమేశ్వర, జంబుకేశ్వర, ఉత్తరేశ్వరులే

గాక పరివార మూర్తులు కొలువుదీరి ఉన్నారు అంతేగాక గణేశుడు, కుమార స్వామి, భువనేశ్వరి, నంది, భృంగిరాజు, పార్వతి, సావిత్రి, చంద్రుడు, కల్పములు మొదలయినవి తమస్థానములలో నెలకొల్పబడినవి పరివారముచే సేవింపబడుచున్న భువనేశ్వరస్వామిని దర్శింపదలచినవారు సమతలమునుండి మెట్లమీదుగా క్రిందికి దిగి పోవలయును ఇచట ఏ కులమువారయినను స్వామివారిని తాకి స్వహస్తములతో పూజించుకొనవచ్చును

బిందుసరస్తీర్థము ప్రఖ్యాతమయినది గయను, విరోగయను వారిని పాపము నాశనము చేయునని, పిండమును పెట్టిన గయకు పోనక్కరలేదని చెప్పుచున్నారని వివరించిన సదానందయోగి మనదినము ప్రయాణము సాగించి పోయి పురుషోత్తములో మకాం చేశాడు

పురుషోత్తమ క్షేత్ర మంజరీ

నాయనలారా! ఈ పురుషోత్తమ క్షేత్రమునకే జగన్నాథక్షేత్రమనియు నామాంతరము ఇది సముద్రతీరమున కొంచెము పై భాగమునన్నది శ్రీ జగన్నాథాలయము నీలగిరిగా మధ్యభాగమున నున్నది. ఇచట స్వామి సుభద్రా బలభద్రులతో కూడి యున్నాడు. నగరం విశాలమయిన వీధులతో సుందరముగా నున్నది యాత్రికులు, సాధువులు, భక్తులు మొదలయినవారు బసచేయుటకు అనేకంగా ఎన్నియో మఠములు సత్రములు నిర్మింపబడినవి

గ్రామమునకు తూర్పున క్రోసుదూరమున ఇంద్రద్యుమ్నుడు మహారాజు నిర్మించిన మందిరములున్నవి జగన్నాథస్వామి రథోత్సవమునకు పోయినప్పుడా మందిరములో నివసించుచుండు స్వామివారి దేవళమును చుట్టుకొని ఎన్నియో శిల్పములున్నవి నైరుతి భాగమున అక్షయ వటవృక్షం ఆగ్నేయమున పెద్ద వంట శాల, పడమరగ ముక్తి మండపము, దానికి తూర్పున రోహిణి మండపములు మొదలగునవి కలవు

గర్భాలయము మంటపి వేదికమీద ఎరుపు ముఖముగల సుభద్రాదేవియు, ... తెల్లని ముఖముగల బలరాముడు, ఎవరు చేయని నీల ముఖముగల జగన్నాథ స్వామియు దర్శనమిచ్చుచున్నారు. వారిచుట్టును ప్రదక్షిణం చేయునప్పుడు ... స్వామి ... ప్రతిదిన మిచట దురుపది రెండు ... భోగములు ... స్వామికి నైవేద్యమిచ్చిన తరువాత అదే మందిరంలోగాని అక్కడ ... ప్రసాదము ... భక్తులు వరుసలుగా ... స్వామి ప్రసాదము ... ఆ సమయమున కులమత విభేదములుండవు ఎంగిలి ... అంటరానితనము ... అందులో వారిలో మనవారు సామాన్యముగ సర్వజ్ఞులు జగన్నాథ ... జగన్నాథస్వామి ప్రసాదమనననిది చెప్పిరి ... ఎంగిలినైనను ... పుచ్చుకొనుటయే ... శిష్టాచారము నాటి ... జగన్నాథ క్షేత్ర మహాత్మ్యమును మరింతగా ... పురాణములు ... చెప్పుచున్నవి

రోహిణీకుండ మహాత్మ్యము

నాయనలారా! జగన్నాథ మనబడుచున్న యీ పురుషోత్తమ క్షేత్రం సముద్రతీరాన ఎది మోక్షప్రదమై ... యున్నది ... గురించిన ఇతిహాస ... కృతయుగములోని హిరణ్యాక్షుడను దానవుడు భూమిని చాపచుట్టి నట్లు చుట్టి గొనిపోయి సముద్రము నందడుగుభాగమున దాచియుంచాడు. ఆ సమయమున లోకము నుద్ధరింప శ్రీమహావిష్ణువు వరాహరూపం ధరించి హిరణ్యాక్షుని ... సంహరించాడు. అంతట బ్రహ్మదేవుడీ సముద్ర తీరమునందలి పురుషోత్తమ క్షేత్రం నిర్మించిన తరువాతనే సృష్టికార్యం మొదలుపెట్టాడు.

తన సృష్టియందవతరించిన జనులకు ముక్తిమార్గము ... మోక్షఫలమునీయ తలంచిన బ్రహ్మ నారాయణమూర్తిని ప్రార్థించాడు. ... ప్రత్యక్షమై ... "ఓయీ! కమలాసనా! ఈ సముద్రతీరమున నీలాచల మొకటి

[illegible] మీ యొక్క [illegible] మందిరమును జేర్చి తలుపులకు తాళము వేయం [illegible] లోపలనే యుంచి [illegible] సేయుదును నేను వెలుపలకు వచ్చి [illegible] ఎప్పటికైనను తలుపులు తెరువరా" అనగా రాజంగీకరించి [illegible] చేశాడు

[illegible] ప్రారంభించి పది దినములైనది

రాజమహిషి మనంబున "అయ్యో! లోపలనే యున్న శిల్పాచార్యుడు [illegible] [illegible] భోజనము యెనను చేయుచుండెనో" యని తలంచి మందిరం తలుపులు [illegible] ప్రారంభించింది. ఆల్లిమాట కాదనలేక ఇంద్రద్యుమ్నుడు తలుపులు తెరిచి [illegible]లో చెప్పి యదృశ్యమయ్యాడు. రాజసేవకులెంత వెదికినను, ఎక్కడ [illegible] అప్పటికి దేవతామూర్తులు [illegible] [illegible] మిగిలిన కార్యములన్నియు చెక్కుట పూర్తి అయినది.

ఇంద్రద్యుమ్నుడంతట జరిగినదానికై చింతించి బ్రహ్మదేవుని యుద్దేశించి [illegible] "సరసిజా! నీవా విగ్రహములు [illegible] తలుపుమంచిపోయినది. మీ పాండ్య బ్రాహ్మణుల యొక్క [illegible] జగన్నాథస్వామి ప్రతిష్ఠయు, పూజాది వైభవములు జరుగును [illegible] నీవింక యుండకపోయి వార్షికముగా స్వామి రథోత్సవము చేసి [illegible] గావింపుము నేనప్పుడు పది దినములు విడిది సేయుటకు [illegible] నిర్మింపుము మరియు నచట నీ పేరనొక జలాశయమును [illegible] ఇంద్రద్యుమ్న సరోవరంబున భక్తాదులు స్నానము చేసినను [illegible] చేసినను కైవల్యము తప్పక సిద్ధించగల"దని చెప్పి [illegible]

ఆనాటినుండి ప్రతి సంవత్సరం ఆషాఢశుద్ధ విదియ నాడు జగన్నాథ స్వామి రథోత్సవము మహావైభవము జరుగుచున్నది. అంతటి సముద్రతీరమున విధి [illegible] యెల్ల దినములలో స్నానములు చేసినవారు పవిత్రము [illegible] సదానందయోగి ఇటువంటి ప్రభావం కలిగిన [illegible] మఠం చేరాడు

కూర్మేశ్వరాలయ చరిత్ర

నాయనలారా! పూర్వము దేవదానవులు అమృతం కొరకు పాల సముద్రము తరచినపుడు శ్రీహరి తాబేలు రూపం దాల్చి వారికి సాయం చేశాడు తరువాత వారికి అమృత కలశం లభించింది ఆ శుభ సమయంబున మాధవుడా కూర్మావతారమునందే శివలింగమును ప్రతిష్ఠించి పూజించినందున ఇచటి స్వామికి కూర్మేశ్వరుడు అనే పేరు వచ్చింది

తరువాత చాలాకాలానికి రామానుజాచార్యులవారు వైష్ణవ ప్రచారం చేయు సమయమున నీ యాలయము నందొకనాడు నిశీథముగ ప్రవేశించి స్వాముల వారికి శంఖచక్రాది భూషణంబుల నలంకరించి ఎవరికిని తెలియకుండ తిరిగిపోయాడు. మరు దినంబున మఠ్యవర్తులతో కలిసి తలుపులు దీయించి ఈ స్వామి వైష్ణవుడేనని యొప్పించెననియు, పంచరాత్ర విధానంబున నీ క్షేత్రమును గూడ తిరుపతిగా మార్చెననియు-నాటినుండి కూర్మేశ్వరుడు కూర్మనాయకస్వామిగా మారెననియు జనవాడి వినబడుచున్నది

పూర్వకాలంబున శ్వేతకేతుండను రాజు దీక్షబూని కళింగ పట్టణమందు నెలకొనియున్న కర్పూరేశ్వర సన్నిధిలో కొన్ని దినంబులు, శింగపురమునందు నెలకొనియున్న సుందరేశ్వర సన్నిధిలో కొన్ని దినములు, సముద్రతీరము నందు నెలకొనియున్న రామలింగేశ్వర సన్నిధిలో కొన్ని దినంబులు ఈ కూర్మక్షేత్రమందు నెలకొనియున్న పాతాళ సిద్ధేశ్వర సన్నిధిలో కొన్ని దినంబులు ఘోర తపమాచరించాడు.

పరమేశ్వరుడంతట వానికి సాక్షాత్కరించి "శ్వేతకేత మహారాజా నీ భక్తిప్రపత్తుల కానందించాను నీవు తపమాచరించిన ఈ అయిదు క్షేత్రములందును నేను స్వయముగ ప్రసన్నుడనై యుంటాను. నన్నారాధించిన వారికి సమస్త భోగముల నిచ్చెదను మందియ్యది మహాప్రభావముగల దివ్యక్షేత్రము

కాలున్న" దని చెప్పి యదృశ్యమయ్యెను రామానుజాచార్యులవారు ప్రతిష్ఠించిన శ్రీదేవి భూదేవి సమేత గోవిందరాజస్వామి మూర్తులు శ్రీదేవి భూదేవి సమేత బద్రినారాయణస్వామి మూర్తులు, లక్ష్మణ సమేత సీతా కోదండరామస్వామి మూర్తులు నిజ ప్రశస్తములై యున్నవి నేటికి యీ మూర్తులన్నింటికి నిత్య నైవేద్యములు చెల్లుచునే యున్నవి సముద్ర తీరమునందు వెలసియున్న యీ గుడి, ఆలయమున నెంతమాత్రమును సముద్ర ఘోష వినపడదు పోవుట మహాశ్చర్యము ఇచట ర స్వామి

ఇచటి సూర్యకుండిక యను జలాశయము నందు ప్రతి మాఘ శుద్ధ చవితి నాటికి కాశీనుండి గంగ వచ్చుచున్నది యాత్రికులిందు స్నాన పానదానములను సేయుచుందురని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించి పోయి అరసవల్లిలో మజిలీ చేశాడు

అరసవల్లి క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! అరసవల్లి మొదటి పేరు హర్షవల్లి. సూర్యనారాయణమూర్తి ఇచట ప్రముఖ దైవము భక్తాదుల అభయ ప్రదానము నిచ్చుచున్న సూర్య మూర్తి సుందరముగా నున్నది సూర్యాలయమందు యొక కోనేరులో శివలింగమున్నది! ఇచట పుష్కరిణిలో శుచులయిన వారిని పూర్ణాయురారోగ్యములు-తేజస్సు-భాగ్య భోగములు కైవల్యమును సిద్ధింపగలవు

సూర్యునకు ప్రియమయిన ఆదివారము లందిచట స్వామికి వేడుకలు జరుగుచున్నవి ప్రతి మాఘ శుద్ధ రథసప్తమేలలో మహోత్సవము లగుచున్నవి. పట్టుకొలది పంచదార కలిపిన వేడిపాలను అమృతకుండియను పేరున స్వామికి నివేదింపు చేయించిన తరువాత త్రాగదలచిన వారికి తీర్థప్రసాదములుగా నిచ్చుచుండు వారు త్రాగుటయు నిచటి సాంప్రదాయం

ప్రయాగవాటి యనంబడు తాయవాడ గ్రామంబున సిద్దేశ్వరుండను లింగము, ఉద్దవ గ్రామంబున ఉత్తరమున సోమేశ్వరుడను లింగము, సంగమాగ్రహారమునను తూర్పుగ సంగమేశ్వరుడను లింగము, శ్రీకాకుళంబున కోటేశ్వరుండను లింగము, కళ్ళేపల్లియందు మణినాగేశ్వరుండను లింగములైయను ప్రసిద్ధము లయినవి

మహాభారత యుద్ధం సమీపించింది బలరామకృష్ణులు వారికి బంధువులు అయినను శ్రీకృష్ణుడు పాండవ పక్షపాతియని తెలిసికొనిన బలరాముడు తమ్మునితో కూడక తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరాడు ఆయన దండకారణ్యములో పయనించు చుండగా, పర్వతకోనల యీ కొండనేలల యందెక్కడనూ నీరుదొరకక దాహం వలన వచ్చింది ప్రస్తుతంబున తనకే గాక ముందు ముందు ప్రజలకయినా నుపయోగ పడవలయునను తలంపున చేతగల నాగలిని భూమిమీద నుచ్చుకుచ్చుకొట్టుచు వచ్చెను నాడా బలరాముని నాగటికిందెగినచోటు అంటుపయించిన జలధారలు ప్రముఖముగ స్వర్ణముఖి, వంశధార, ఝంఝావతి, లాంగలి నదులను నామములతో ప్రవహించుచున్నవి. నాడు లాంగలీనది యందే బలరాముడు స్నానములు చేసెనట పురాణములు తెలుపుచున్నవి.

బలరాముడప్పుడు శ్రీకాకుళంబు సందోళ లింగమును ప్రతిష్ఠించ యత్నిం మొనరించారు. భక్తిభక్తగా విచ్చేసిన దేవేంద్రుడు దఖపివారి భక్తిప్రపత్తుల దానం దించినందున వారికి సకలైశ్వర్యములు సమకూరుట కుపాయము నాలోచించి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాంశలు గలట్టియు కర్మసాక్షి అయినట్టియు తేజోమూర్తియు నైన సూర్య ప్రతిష్ఠ స్వయముగ చేసినట్లు క్షేత్ర మహాత్మ్యములు చెప్పుచున్నవి

నేను చూచినంతలో ప్రపంచమునందు సూర్యాలయ మీ యరసవల్లిలోనే గలదు కోణార్కమను చోట పూర్వమొక మహారాజాదరణమున శిల్పాచార్యులు పతి మనోహరముగ నిర్మించినట్లును వినుచున్నాము అచట దైవాంశ సంభవులైన యా శిల్ప బ్రహ్మ లెర పెద్ద శిలయందు రథము, రథచక్రములు, గుర్రములు

మొదలయిన వానినన్నింటిని జీవకళ ఉట్టిపడే లాగున నిర్మించాడు. శిల్పి చమత్కారము తొలినాటి రేయి శిలాశిల్పమైయున్న రథమునెక్కి గుర్రములకు ప్రాణప్రతిష్ఠ గావించి, కొంచెం కదిలించినంత రథము కదులుచు పెద్ద పెద్ద ధ్వనులు చేసెను. అది చూచిన సృష్టికర్త బ్రహ్మ వారు వెంటనే గుర్రముల కాళ్లు నరికివేయగా అవి యథాపూర్వముగ శిలా ప్రతిమలై నిలిచిపోయినందున నేటికిని మనకు కనిపిస్తూ ఉన్నవని కోణార్క సూర్యాలయ చరిత్రలు చెప్పుచున్నవని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినము ప్రయాణం సాగించిపోయి సింహాచలంలో విడిదిచేశారు

సింహాచల క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! ఇది నృసింహ క్షేత్రం విశాఖపట్టణమునకు సమీపమునందున్నది. విశాఖ చాలా సుందరమైన గొప్ప పట్టణం ఇచట జలయాన యంత్రములను నిర్మాణముచేయు కర్మాగారము ఉన్నది మరియు ఎన్నియో గొప్ప సంస్థలున్నవి నగరము సముద్రమునందలి ఓడరేవు (హార్బరు కలిగియున్నది) పట్టణము నందు గొప్ప వ్యాపార కేంద్రములు, కళాశాలలు ఎక్కువగా నున్నవి.

పూర్వం హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులనేవారు దానవ సోదరులు, వారి బాధలు భరింపలేక దేవమునీంద్రులు శ్రీహరితో మొరపెట్టుకున్నారు. అంత మహావిష్ణువు వరాహావతారం ధరించి తమ్ముడగు హిరణ్యాక్షుని చంపివేసెను అన్న అయిన హిరణ్యకశిపుడు విష్ణువుమీద పగదీర్చుకొన పంతముపట్టి యున్నాడు

రాక్షసరాజున కింటిలో ప్రహ్లాదుడనే కొడుకుపుట్టాడు. ప్రహ్లాదుని పుట్టుక నుండే విష్ణుభక్తి పట్టుబడింది కుమారుడించుక పెద్దవాడయ్యాక తండ్రి "వైకుంఠుడు మనకు పగవాడు వాని నామస్మరణం చేయవలదు"అని చెప్పాడు. కాని ప్రహ్లాదుడు తండ్రిమాట వినలేదు తండ్రి కుమారుని బెదిరించాడు. చివరకు చంప ప్రయత్నించాడు కాని ఫలితం లేకపోయింది ప్రాణం విసిగిపోయి నీ హరి ఎక్క-

మున్నాడో చూపుమని హిరణ్యకశిపుడు గద్దించాడు ప్రహ్లాదుడందుకు "హరిలేని చోటులేదు అంతటా యున్నా'డని బదులు చెప్పాడు మరింత కోపం వచ్చిన హిరణ్యకశిపుడు "ఐతే ఈ స్తంభంలో చూపు'మని గదతో కొట్టాడు స్తంభం పెళ పెళా రావాలు చేస్తూ పగిలిపోయింది స్తంభంనుండి శ్రీహరి నరసింహ రూపంలో బయటకు వచ్చి రాక్షసేంద్రుని సంహరించాడు

అట్లు హిరణ్యకశిపుని వధించిన నరసింహమూర్తిని ప్రత్యేకముగా కీర్తించిన ప్రహ్లాదుడే ఈ సింహాచలముపై స్వామిని ప్రతిష్ఠ చేసినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది ప్రతి వైశాఖ శుద్ధ తదియనాడు సింహాచల నరసింహమూర్తి నిజరూపమును ప్రదర్శించుచుండుననియు జనప్రతీతి కలదు ఆనాటిరోజు స్వామి కభిషేకములు వైభవములు జరుగుచున్నవి యాత్రికులు నిత్యము వచ్చుచున్నారు స్వామి పూజాదులు చేయు సమయములో వైష్ణవులు స్తోత్రములను పఠన చేయు చున్నారు.

ఇంకొంత దూరము వెళ్ళగా - ఈ విశాఖపట్నమునకు [illegible] మను క్షేత్రము ప్రఖ్యాతము గలది శ్రీనివాస [illegible] మూర్తి ఆకాశరాజు కుమార్తెయగు పద్మావతిని వ్యామోహముతో వివాహమాడు నప్పుడు [illegible] మహా [illegible] చెప్పుచున్నవి అచటి దేవాలయము చాల చిన్నదైనను మహిమలో గొప్పది. పర్వతమునకు దిగువ స్వామి పుష్కరిణికి సమీపము నందున్న కోవెలలోని వెంకటేశ్వరస్వామికి నిత్య నైవేద్యాది భోగములు జరుగుచున్నవి దాన ధర్మములు ఈ దేవాలయమునకు నిత్య భోగములకు లోపము లేదు సింహాద్రి సాలగ్రామము అమితముగ నున్నవి

మరికొంత దూరమున పిఠాపురమున్నది అచటి ప్రఖ్యాత దైవము కుక్కుటేశ్వరుడు కోటియాత్రికులు నందుంచే ఈ స్వామిని కుక్కుటేశ్వరుని దర్శించి పవిత్ర జలము అభిషేక బిందువులుగా దేవునిపై జల్లుచు చున్నారు పైనున్న పాత్రలోని జలమభిషేక బిందువులుగా దేవునిపై జల్లుచున్నది

రాజ రాజ కుమారుడు సారంగధరుడు రాజరాజుగారి చిన్న భార్య చిత్రాంగి ఒకానొక కారణమున చిత్రాంగి తన సవతి కుమారుడయిన సారంగధరుని మీద వ్యర్థము నేరారోపణ చేయగా రాజు నిజము తెలిసికొనలేక కుమారుని కాళ్ళు చేతులు నరికించిన చరిత్ర లోకవిదితమై వున్నది నేటికిని రాజమండ్రికి దగ్గర వెలుపల సారంగధర మిట్టయను నొక ప్రదేశము కలదు

అయితే రాజరాజుల వారి మంత్రి విమలాదిత్య విష్ణువర్ధనుడు విజయ యాత్ర గావించుకొని తిరిగి వచ్చుచు పెనుగొండ పట్టణమునకు విచ్చేయగా వైశ్య కుల పెద్దలయిన కుసుమ గుప్తాదులు వారికి స్వాగతమిచ్చారు ఆ సమయమున విష్ణువర్ధనుడు కుసుమగుప్తగారి కుమారి వాసవిని గాంచి ప్రేమించి వివాహమాడ నిశ్చయించుకున్నాడు, కాని కుసుమ గుప్తాదులు వైశ్యులు - రాజు క్షత్రియుడు అయినందున నేమి - మరికొన్ని ఇతర కారణములచే నేమి ప్రభువులతో వియ్యమొంద సమ్మతించలేదు ఆ కారణమున విష్ణువర్ధనుడు క్రోధోద్దీపిత మానసుడై వారిని బంధింప బయలుదేరి రాజమండ్రినుండి పెనుగొండకు వచ్చునంతలో వైశ్య ప్రముఖులు దంపతులును - వాసవాంబయు అగ్నికుండములలో ప్రవేశించారు ఆ వార్త విని విష్ణువర్ధనుడు తల[illegible] మరణించాడు తరవాత వాసవి వైశ్యులకు కుల దేవతయి పెనుగొండయందు ఆ వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరియను పేరున వెలిసింది ఆమెకు నిత్యధూపదీప నైవేద్యాది వైభవములు మహోన్నతముగా [illegible] జరుగుచున్నవని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినమున ప్రయాణం సాగించి పోయి భద్రాచలంలో మజిలీ చేశాడు

భద్రాచల క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! శ్రీరామక్షేత్రము లన్నిటిలో భద్రాచలము మిగుల పేరు గాంచింది చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి మొదలు నవమి వరకు అచ్చట వైభవములు - నవమినాడు సీతారామ కల్యాణ మహోత్సవములు వైభవముగా జరుగుచున్నవి.

[illegible] దేశముల నుండియు ప్రజలు ఎందరో దండిగా [illegible] యాత్రా స్థలము

[illegible] గోపన్న యను నియోగి బ్రాహ్మణుడు పూర్వ మీ భద్రాచలము [illegible] శ్రీరామభక్తుడు గోపన్నగారి [illegible] దానధర్మములు [illegible] బ్రాహ్మణ [illegible] గోపన్న [illegible] రామదాసని [illegible]

ఆ కాలంలో గోల్కొండ నేలుచున్న తానీషాయొద్ద మంత్రులుగానున్న [illegible] మాదన్నలు రామదాసుగారికి మేనమామలు వారిద్దరు ప్రభువులకు చెప్పి [illegible] భద్రాచలం తహశీల్దార్ గని యిప్పించారు గోపన్న [illegible] బ్రాహ్మణ సంతర్పణలు ముమ్మరంగా చేస్తున్నాడు. రామభక్తి నానాటికి [illegible]

అప్పటికి భద్రాచలము నందున్న పురాతన దేవాలయం పూర్తిగా శిథిలమై [illegible] అన్న చింత వానిలో [illegible] పనివారల నియమించి కోదండరామాలయమును మనోహరంగా నిర్మాణం చేయించాడు. చుట్టూ ప్రాకారం నిర్మించాడు సీతమ్మ వారికి [illegible] లక్ష్మణులవారికి గూడ మణిహారములు, రత్నకిరీటములు మొదలయిన [illegible] ఏర్పరచాడు సీతారామ కల్యాణాది ఉత్సవము [illegible] వైభవముగ చేయుచున్నాడు ధనమంతయు వ్యయమయిపోయింది. ప్రభుత్వం వారికి చెల్లించవలసిన [illegible] మూడు లక్షల రూపాయలు చెల్లించలేకపోయాడు

రాజద్రవ్యము నపహరించిన నేరముక్రింద రామదాసును రప్పించిన తానీషా కారాగృహమున [illegible] యుంచారు తానీషా తరవాత గోల్కొండ [illegible] అంతరించిపోయింది నేటికి హైదరాబాదుకు సమీపమునందున్న

గోల్కొండ కొండమీద ఖిల్లాయను పేరున నాటి మొగలాయి కుతీ ఆజులనాటి కోట మనకు కన్పట్టుచున్నది కొన్ని కట్టడములు శిథిలములైనను మిగిలిన యీ కోట దృశ్యములను చూచిన వారానందింపక నుందజాలరు "నాడు గోపన్న బంధించ బడిన చెరసాల యున్నదిచటనే"యని గుర్తింపదగిన యవశేషము లీనాటికిన్ని కలవు

రామదాసుగారిచే నిర్మింపబడిన రామాలయ ప్రాకారమంత రమణీయమైనది. స్వాములవారికి చేయించిన వాహనములు, అలంకార భూషణములు నేటికిని దేవాలయాధికారుల స్వాధీనము నందున్నవి రాజమహేంద్రవరము వారిచటకు వచ్చుటకు నదీ ప్రవాహమున జలయానముల సౌకర్యమున్నదని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణం సాగించి పోయి విజయపురి యని చెప్పబడుచున్న ఇంద్రకీలాద్రి దగ్గర మజిలీ చేశాడు

విజయవాడ క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! రాజమహేంద్రినుండి బయలుదేరిన మనం కొవ్వూరు యొద్ద గోదావరిని దాటి నిడదవోలు, ఏలూరు, కొండపల్లి నగరముల మీదుగా ఈ విజయపురిని చేరుకొంటిమి ఈ నగరమున్ను మాధవవర్మ యను ధర్మ ప్రభువుచే పాలింపబడినట్లు, నాడీ పట్టణమునకు కనకపురి యను పేరు వచ్చినట్లును శాసనముల వలన తెలియుచున్నది.

సహ్యాద్రి యందుద్భవించినదనియు, బృహస్పతి కన్యారాశి యందున్నప్పుడు పుష్కరిణి యనుచున్నదియు జీవనదియునైన కృష్ణవేణి ఈ నగరమునంటి యిచట ఇంద్రకీలాద్రిని రెండు భాగములుగా విడదీసికొని ప్రవహించుచున్నది పూర్వం దుర్గాసురుడు మొదలయిన దుష్టదానవులను సంహరించిన ఆదిశక్తి యీ ఇంద్రకీలాద్రిమీద కనకదుర్గాదేవియై వెంచేసి యున్నది ఆ స్థలము కనకదుర్గ

మల్లేశ్వర క్షేత్ర మనుచున్నారు. మహిషాసురుని వధించినందుకు నీమెకు మహిషాసుర మర్దనియనియు నామాంతరము. కొండమీదికి ఎక్కుటకు సోపానములున్నవి. ఆలయ పెంపక కర్తలున్నారు. నిత్యము దేవిని దర్శింప యాత్రికులు వచ్చుచున్నారు.

ఈ కొండమీదనే ప్రఖ్యాతిగాంచిన భ్రమరాంబా సమేత విజయేశ్వర స్వామి దేవాలయము పురాతనమై యున్నది. నాడు కొన్ని మైళ్ళ వైశాల్యమున నున్న ఈ దేవళ ప్రాకారమిప్పుడు పూర్తిగా హరించిపోయినది. విజయేశ్వరస్వామి సన్నిధిలో వీరభద్ర, సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర, నందీశ్వర, విఘ్నేశ్వర ప్రతిష్ఠలును చేయబడి యున్నవి. అందొక వేయి స్తంభముల మండపంబున్నది. మహాశివరాత్రి యిచట వైభవోపేతంబుగ రథోత్సవములు జరుగుచున్నవి.

అదిగాక ద్వాపర యుగమున పాండవ మధ్యముడైన యర్జునుండు తపమాచరించి శంకరునివలన పాశుపతాస్త్రము పొందినదియు నీ ఇంద్రకీలాద్రిమీదనేనని పురాణములు చాటి చెప్పుచున్నవి. కృష్ణానది కొకప్రక్క యీ ఇంద్రకీలాద్రియు, రెండవప్రక్క సీతానగరం కొండయు గలవు. సీతానగరం కొండమీద ప్రసిద్ధమైన గొప్ప సీతారామ దేవాలయమున్నది. ఈ స్వామికి వైభవములు జరుగుచున్నవి. కొందరీ దేవాలయావరణమునందు వివాహాది శుభ కార్యములు చేసుకొనుచున్నారు. అచ్చటనొక చిన్న పల్లెపలె ఇండ్లు అంగళ్ళుగాక ప్రయాణ సౌకర్యములు నేర్పడినై. చాక్షుష మన్వంతరమున బ్రహ్మదేవుడు యజ్ఞము సేయుచుండగా సరస్వతీదేవి యేదియో లోపము జరిగినదని యాగ్రహించి క్రతువు చూడవచ్చిన దేవతలను, మునులనుగూడ "మీరందరు నదులై పొం"డని శపించిందట. ఆ కారణమున మహావిష్ణువే కృష్ణానదిగాను-శివుడు వేణి నదిగాను-బ్రహ్మ కుముద్వతీనదిగాను రూపములను ధరించి సహ్యాద్రినుండి ధారాళమై ప్రవహించుచుండ మిగిలిన మునీంద్రులు నారాయణి, కౌశిక, తులాస, భీమ, ముచికుంద, మహావైష్ణవి, భద్ర, విశాలాది నామములతో ఉపనదులుగా కృష్ణవేణియందె కలసినట్లు నదీ పురాణములు తెలుపుచున్నవి

మర్గాక్షేత్రమ్మైన కృష్ణానది తీరమున ఇంద్రతీర్థము, శివత్రిశూలతీర్థము, శంఖతీర్థము, ఋషితీర్థము, సోమేశ్వరతీర్థము, బ్రహ్మతీర్థము, నృసింహతీర్థము, ఫల్గునతీర్థము, ముక్తితీర్థములెన్నియో యున్నవి విజయపురి పట్టణమునిండెన్నియో సత్రములు-మఠములు- దేవదేవాలయములను ప్రసిద్ధిచెందినవి గొప్ప వ్యాపార కేంద్రము ప్రయాణ సౌకర్యమున ఇది పెద్ద మండలిస్థానము నగరమును చుట్టు కొని పెక్కు గ్రామములున్నవని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి కృష్ణనుదాటి మంగళగిరినృసింహస్వామినిదర్శించుకొని గుంటూరు, చిలకలూరిపేట, ఒంగోలుమీదుగ పయనించి శింగరాయకొండలో మజిలీ చేశాడు

సింగరాయకొండ క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! పూర్వము లంకాపతియైన రావణబ్రహ్మ యేలుబడిలోనే ఈ యుభయపార్శ్వముల యుండెడిది రావణుండిక్కడ తన బంధువులు - అనుచరులైన రాక్షసులను పాలకులుగా నియమించాడు రామాయణకాలంనాటికి ఖరదూషణాదు లిచట పెత్తనదారులై యున్నారు కిరాతనుండీ దేశమంతయును నాడు ఖర దూషణులనువారే పాలించిరనియు, ఇచ్చటనున్న పెదమరనున్న సేనంపాలెమునబడు చోటున వారి సేన నాయకులు కాపురముండెననియు చెప్పబడుచున్నది దానికి చేరువలోనున్న ముచ్చెర్ల సమీపమునందున సీతాదేవి రుతుమతియైన నాల్గవనాడు స్నాన మాడినప్పుడా సతిచే నేర్పడినదనియు జనవదంతికలదు ఆ కాలమునందిచట సంచ రించిన రామలక్ష్మణులు ఖరదూషణుల వధించినారనియు రామాయణము తెలుపు చున్నది

సింగరాయకొండ మీద నాడు శ్రీరామునిచే ప్రతిష్ఠ చేయబడిన నర సింహ మూర్తి వున్నది దాని కించుక దక్షిణమున ఇందిరా మందిరములున్న దేవాలయ గోపుర మేడంతస్తులతో నిర్మింపబడినది కోవెల వెనుక భాగము సందోక భవనాశని

[illegible] ప్రతిష్ఠించబడినది. అచ్చట గుహయు గుహయందచ్చట యున్న విగ్రహము [illegible] యున్నటువంటి శ్రీరామచంద్ర విగ్రహమును [illegible]. ఈ గుహ [illegible] ఉచ్చమంటుగా నున్న వేదగిరియందు [illegible] తపము చేసినాడని ప్రసిద్ధి వినబడు చున్నది. ఈ గుహ [illegible] సరసంహాకృతి కలిగి యున్నది. నాటి [illegible] [illegible].

[illegible] క్రోసు దూరమున [illegible] కొండ పోయున్నది. [illegible] పై భాగమున క్రోసు క్రోసున్నర వైశాల్యమున సమతల [illegible] నున్నది [illegible] రాజధాని యుదయగిరి. నరసింహస్వామి ఉగ్ర [illegible] ప్రజలు [illegible] తెలుగురాయని [illegible] శాంతమూర్తిని చేసి ప్రతిష్ఠగావించినట్లు జన [illegible]

[illegible] ప్రవాహము పెన్నానదియు శింగరాయకొండనుండి పాటు [illegible] పెన్నానది యొక్క రెండవ పేరు పినాకిని. జొన్నవాడ యందు కామాక్షి [illegible] స్వామి వెంచేసి యున్నారు దొగ్గేరు చెయ్యేరులు రెండును కలియు [illegible] సంగమేశ్వరాలయ మున్నది. కృత యుగంబున [illegible] ప్రాంతమునందు యజ్ఞ మొనరించినపుడు పినాకినీ నదికి దక్షిణ [illegible] స్వామిని - జొన్నవాడ కామాక్షి తల్లి, [illegible] [illegible] స్వామిని, నెల్లూరు మూలస్థానేశ్వర స్వాములనుగూడ [illegible] వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున [illegible] శ్రీకాళహస్తిలో మజిలీ చేరాడు

శ్రీ కాళహస్తి క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! శ్రీకాళహస్తిని కైలాసము - దక్షిణ కైలాసము - శ్రీపురము - విష్ణుపురము - మంగళేశ్వర మనియు పిలుచుచుందురు. శ్రీకాళహస్తి స్వామి మహాత్మ్యము గొప్పదిగనే వర్ణింపబడినది. కొండమీది దేవాలయ ప్రాకార గోపురములు ప్రఖ్యాతి గాంచినవి. ఈ స్వామిని వాయులింగమందురు. అది నయనానందకరమై పర్వతం నంటుకొని మహా ప్రవాహముగ సువర్ణముఖీనది ప్రవహించు చున్నది.

స్వామి సన్నిధిలో శ్రీహరి చేసేవింపబడిన జ్ఞాన ప్రసూనాంబయు ప్రసన్న ముఖముతో దర్శన మిచ్చుచున్నది. ఈ క్షేత్రము నందెన్నియో పుణ్యతీర్థములు దివ్య స్థలములు, దేవతామూర్తులు, వానికెల్ల ఇతిహాసములు గలవు. కాళహస్తీశ్వరుని సేవించి ధన్యులైన వారెందరో వున్నారు.

పూర్వకాలమున లింగము గుడియందుగాక బహిరంగముగ నున్నప్పుడొక సాలీడు స్వామియందు భక్తిపరమై యెండ తగలరాదని తలంచి నీడగానుండునట్లు పైనున్న చెట్టుకొమ్మలనాధారము చేసికొని తన నూలుపోగులతో పందిరి వేసినది. పరమేశ్వరుడు దాని సేవకానందించి మోక్షమిచ్చినాడు. అటులనే మరికొంత కాలమునకు ఒక పాము నాగలోకమునుండి మణులను తెచ్చి సమర్పించుచుండెననియు ఒక యేనుగు ప్రతిదినము తొండముతో జలము తెచ్చి లింగము నభిషేకించు చుండెననియు, శివుడా పాము, ఏనుగులకు ప్రసన్నుడయ్యెననియు పురాణములు తెలుపుచున్నవి. ఆ మువ్వురిపేరనే ఈ దేవుడు శ్రీ కాళహస్తీశ్వరుడని పేరుగల వాడయ్యెను. 'శ్రీ' యనగ సాలెపురుగు-కాళ మనగా సర్పము-హస్తి యనగా ఏనుగు కావున నిది శ్రీ కాళహస్తీశ్వర క్షేత్రమయింది

మహాభక్త తిన్నప్ప చరిత్రయు కూడ యిచ్చటనే జరిగినది. తిన్నడను బోయవాని సమాచారము. ప్రథమముగ నీ లింగమును చూచినప్పుడే వాని మూఢభక్తి ఉప్పొంగినది. "ఏం స్వామీ! ఈ యడవిలో ఒంటరిగ నుంటివేమి? నీయందెవరును లేరా! పోనీ అన్నమైనను తింటివా? అయ్యో! మాటలాడకుంటివేమి? ఆకలివేయుచున్నదా!"

అని అడవిలోనికిపోయి ఉప్పు మాంసము [illegible] తినుచున్నాడు. ఆయన [illegible] సమాధానం [illegible] "నీవు తినేదానా నేనూ ఏమీ తిను" అని [illegible] పరమేశ్వరుడంతట వాని భక్తి పరీక్షింప నెంచి లింగమునందుండే యొక [illegible] నీరు కారుచున్నట్లు [illegible] చేశాడు. అది చూచిన తిన్నడు వాని [illegible] 'నీ కన్ను దెబ్బతగిలెనదా! నాకామాట చెప్పవే,' అంటూ [illegible] అని అంపగ్రుడ్డు పెకిలించి యా నీరు కారుచున్న రంధ్రము నందుంచగనది [illegible] నిలిచిపోయి రెండవకంట నీరుకార మొదలయింది. తిన్నప్ప తన [illegible] గ్రుడ్డునుగూడ ఇచ్చెదనని చెప్పి బాణముతో [illegible] [illegible] సంతలో శ్రీకాళహస్తీశ్వరుడు నిజరూపమున ప్రత్యక్షమై "భక్తా! [illegible]'మని వానికి నేత్రములనిచ్చి [illegible].

అప్పటి తిన్నప్పను శైలాలను సిద్ధించింది [illegible] శ్రీకాళహస్తి [illegible] మహిమనెల్లెల్ల చెప్పెనను తిరిగేవిధానిని [illegible] [illegible] తిరుపతిలో [illegible] చేశారు.

తిరుపతి క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! తిరుపతి వెంకన్న పేరు తెలియనివారెవ్వరు [illegible] [illegible] వానికివచ్చే ఆదాయం ఎంతో క్షేత్రమునందె [illegible]. [illegible] చేపునిసొమ్ము వెచ్చించి ధర్మసత్రములు మొదలైనవానిని [illegible] ఉచిత [illegible] భోజనాలను నడుపుచున్నారు [illegible] [illegible] చేయుచున్నారు [illegible] [illegible] కలిగించుచున్నారు [illegible] భోజనములను [illegible]. [illegible] క్షేత్రాభివృద్ధికి తోడ్పడుచున్నారు.

[illegible] తిరుపతినుండి [illegible] తిరుపతి దేవాలయమువారున్ను ప్రతిరోజు [illegible] నియమించియున్నారు కావలసిన భోజన [illegible] [illegible]

భవనములు, గ్రంథాలయములు, బహువిచిత్ర ప్రదర్శనశాలలు, వైద్యనిలయములు అంగడులు కూడ తిరుపతియందెక్కువగా నున్నవి. అన్నిప్రక్కలనుండి కాంచీపు రమునకు ప్రైవేటు బస్సులేగాక కొన్ని రైలు వసతులున్నవి.

కొండమీదాలయ గోపురంబులకు బంగారు పని చెప్పించుచున్నారు. స్వామివారి యాత్రికులకు విలువగల్గుచు సామాన్యమువారు ధర్మదర్శనమునకై క్రమముగా లోపలి దారులుకొని గంటల తరబడి నిలుచుందురు. ప్రత్యేకదర్శనములు చెల్లించుచు వైభవములు చేయించుకొనుటకు కమిటీవారు నిర్ణయించిన రుసుములు చెల్లించవలెను. అధికారులు నిర్ణయించిన రొక్కమిచ్చి స్వామిసన్నిధిలో వివాహములు చేసికొనువారిసంఖ్యను పెరుగ ... దేవాలయమువారే వారి బంధుమిత్రులతో కళ్యాణములను జరిపించుచున్నారు.

బరానగర సమీపమున మాళవదేశమందలి కళ్యాణపురమునకు చెందిన ధర్మపాలుండను పేరు గలిగిన విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణుడు కంచుపాత్రలను విక్రయించు తన పరివారముతో కాంచీనగరమునకు పోవుచు నొకనాటి రేయి శేషాచలమున దగ్గరలో శయనించినట్లును, వారి స్వప్నమునందొక దివ్యపురుషుండు కనపడి "ఆచార్యా! మీకు సమీపమునందే యున్న సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరాలయమందలి యంత్రములు నేడు ధనాపేక్షణ బహారక్షణము లేక పోయి యున్నందున నీవు వానిని సంస్కరించి పునఃప్రతిష్ఠలు సేయు"మని చెప్పినట్లును, మరు దినంబున ధర్మపాలిర్పి బ్రహ్మ స్నానసంధ్యాది క్రియలు నెరవేర్చికొనిన తరువాత వేద మంత్రములను పఠించుచు పురాతన యంత్రములను వెలికి దీసి నూతన యంత్రముల ననుసరించిన నాటినుండియే క్షేత్రమిట్లువృద్ధి పొందునట్లు నొక ప్రబంధ ప్రమాణమున్నది

కాంచీపుర క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! ఈ కాంచీపుర మాహాత్మ్యమును గురించి యెంత చెప్పినను తరుగదు. అయినను చేతనైనంత వరకు మీకెరిగించెదను ఇందున్న దేవతలందరిలో ఏకామ్రేశ్వరుడు ముఖ్యదైవము కృతయుగంబున పార్వతీపరమేశ్వరుడు ముఖ్య దైవము. కృతయుగంబున పార్వతీ పరమేశ్వరు లిందువిలాసముగ సంచరించిన సమయము - ఒకానొక సమయంబున గౌరీదేవి నవ్వులాటగా శంకరుని రెండు కన్నులు చేతులతో మూసింది. శివుడంతట "పార్వతీ! నీవు నాతో పరిహాసము లాడ దగినదానివే కాని కొంచమైనను యోచించలేక పొరపాటు చేశావుగదా!

నా నేత్రములు రెండును సూర్యచంద్రు స్వరూపములని నీకును తెలియును నా కనులు మూసినంత కాలమీ ప్రపంచమున వెలుగులేక గాఢాంధకారమావరించింది ఇది దేవమానమున మనకు స్వల్పకాలమైనను మానవకాల ప్రమాణమున యుగములు గడిచిపోయినవి. సూర్యచంద్రుల వెలుగులేక ఎందరో నిత్యాహార పానాదులకు అలమటించు పాపము నీకు సంక్రమించింది సుమా!'' అన్నాడు

పార్వతి కప్పుడు నిజం తెలిసింది తనకు చుట్టుకొనిన పాపమును పోగొట్టుకొనుట కీశ్వరుడు తెలిపిన ఉపాయంబున ఈ కాంచీ క్షేత్రమునకు వచ్చి యొక మామిడి చెట్టుక్రింద చాలాకాలం తపసు చేసింది ప్రియురాలేమి చేయుచున్నదో చూడ వలయునని పరమేశ్వరుడిచటకు మారు రూపమున వచ్చినందున చోరేశ్వరుడని పిల్వబడుచున్నాడు. తరువాత శంకరుడామెను లాలించి గాఢాలింగనము చేసికొని యుండే ప్రతిమగా నిలిచిపోయెనట వారు మామిడి చెట్టుక్రింద నున్నందున నీ

స్వామికి పక్షితీర్థేశ్వరుడని పేరు వచ్చింది ఆ ప్రాంతములో మహామునిపెట్టు చాంకాపు నాటిదని చెప్పుచున్నారు

పక్షితీర్థాలయమునకు ఆగ్నేయముగా కొలది దూరమున కామాక్షి దేవాలయమున్నది ఆలయమునకు నాలుగు గోపురములు దేవి ముఖము సింహముగా నున్నది గర్భాలయమునకు వెలుపల శ్రీ వెంకటాచారులచే ప్రతిష్ఠిత శ్రీ చక్రమునకు ప్రతిదినము పూజలు జరుగుచున్నవి కామాక్షి దేవాలయమునకు ప్రక్కనున్న తీర్థమునందు ప్రజలెక్కువగా స్నానములు చేయుచుందురు.

ఇంకొక విశేషమేమనగా - లక్ష్మీ పార్వతీ దేవతలు పరస్పరము లక్ష్మీ పార్వతీ దేవతలు 'నా పెనిమిటి యెక్కువనగ - నా పెనిమిటి యెక్కువ' అని వాదులాడారు. వారిరువురకు తీర్పు చెప్ప నియమితురాలైన సరస్వతీదేవి "హరి హరులలో ఎవ రింతకు ముందెన్నడును విని యుండని క్రొత్త కథ చెప్పుదురో వారధికు"లని నియమింపగా వారలిద్దరు సరేనని యొప్పుకున్నారు. కథ చెప్పుటకు తగిన స్థలము కూడ నిర్ణయింపబడింది. ఎవరి యిండ్లకు వారు వెళ్ళిపోయారు.

లక్ష్మీదేవి పట్టుదలవలన మహావిష్ణువు శంకర సన్నిధియందున్నట్టి సంగమేయుండను పరిచారకుని రహస్యముగా పిలిచి, "నీవు పార్వతికి శివుడు చెప్పెడి కథలను చాటుననుండి విని వెనువెంటనే వచ్చి ఇందిరకు చెప్పవలయు"నని మొగమాట పెట్టినందున నాతడట్లు చేయబూనాడు

ప్రతిదినము శంకరుడు గౌరికొక కథ చెప్పుటయు - దానిని పార్వతి వేదికమీద సగము కథ చెప్పునంతలో లక్ష్మి అందుకొని "ఓస్! యిది విన్నదే!" అని మిగిలిన కథనంతయు పూర్తిచేయుటయుగాక ముప్పది రెండు దినములు గడిచినవి. పార్వతి ప్రయత్నములు ఫలించుటలేదు శంకరుడు దివ్యదృష్టితో చూచి సంగమేయుని నాడు కైలాసమున నుండనీయక దూరముగా పంపివేసి పార్వతి కింకొక క్రొత్తకథ చెప్పాడు ఆ దినమున సంగమేయుని సాయము లేకపోవుటచే పోయిన యిందిర పందెము నందోడిపోక తప్పలేదు.

బోధ్యాయని తనునింతకాలము వంచించిన నారాయణుని [illegible] గాంచి "మీరు మానవులై భూలోకమున బుట్టు"డని శపించినది. [illegible] యణుండు శ్రీనివాసుడై యవతరించి భారత భాగవత పురాణములను [illegible] చాడు. నాటి యిరువదిరెండు కథలు బృహత్కథామంజరి యను పేరిట ప్రసిద్ధి చెందినవి. [illegible] సంహరించిన లక్ష్మీదేవియు ఆమె [illegible] [illegible] పార్వతి కిచ్చిన వెంజామరలు [illegible] [illegible] యని చెప్పబడుచున్నది.

నాయనలారా! ఈ కాంచీపురమునందలి [illegible] కామాక్షి దేవాలయమున్నది. ఆ యమ్మవారి పాదముల క్రింద మూడు [illegible] [illegible] అవి ధర్మపాలుని కుమారులు [illegible] కామాక్షి [illegible] [illegible] అను పేర్లు గలవారి [illegible]

ధర్మపాల చరిత్రము

మాళవదేశమందలి విశాలపురమున ధర్మపాలుడను పేరుగల [illegible] బ్రాహ్మణుడుండెను. వానికి నలుగురు కుమారులు [illegible] వారు ప్రతి శుక్రవారము కామాక్షీ దేవి పూజచేయు దీక్షగలవారు. వారు వేద వేదాంగములు చదివిన పండితులు. [illegible] నిర్మించి బంగారముతో సమానముగ [illegible] వ్యాపారమునకై కాంచీపురము పోవుట తటస్థించెను.

కాంచీపురము నేలు రాజుగారి కుమారి కోరినందున మంత్రి [illegible] ధర్మ పాలుని యింటిలోని కంచుదర్పణముల [illegible] కొని వాని [illegible]

నిరాకరించాడు రాజు మంత్రి చేసిన దుర్భాషలాడించి శిల్పకుమారులను ఎదిరా ధరించినందున యువకులకు భయంకరమైన యుద్ధం జరిగింది. ఆ ఘోరాజంలో కామాక్షీదేవి యనుగ్రహం కలిగిన శిల్పి బ్రాహ్మణులే రాజు సైన్యములను జయిం గలిగారు. చోళాంగునికి అవమానమయింది. అవమానంతో రాజు చింతకూడా ఎక్కు కుంది

మంత్రి కపటం పన్ని అతి వినయంచూపి క్షమాపణలుగోరి "రాజుగారు మిమ్ము సత్కరించ పిలుచుచున్నా"రని నమ్మించి శిల్పికుమారులను మున్ముందను రాజభవనంలోనికి గొనిపోయిన తరువాత వారిని మిత్తికులలోకి దీసిన గోతులలో పూడ్చిపెట్టి తలలు నరికించారు ఆ శిరములు నేలమీద పడక ఎగిరిపోయి తిరుగుచు మార్గమున తిరుగాడుచు మంత్రిగారిని పిలిచినై, ఆ భయంకర దృశ్యము చూచిన ధర్మపాలుడు కామాక్షి దేవాలయమునకుపోయి "యిదియేమి యన్యాయముతల్లీ!" అని వాపోయాడు కామాక్షిదేవి కోపంతో చూచినంతనే మంటలుపుట్టి సర్వమంతా కాల్చివేయు పరిస్థితి సంభవించింది చోళాంగ మహారాజు తన పరివారంతో సహా వచ్చి ధర్మపాలుని పాదాలమీద బడ్డాడు

ధర్మపాలుని ప్రార్థన మన్నించిన కామాక్షీదేవి మంటలు చల్లారచేసింది. ఆమె చెప్పించిన వాక్యములోనికి మంత్రిసేనాధుల తలలు వచ్చి నిలచినై రాజకోటలో నరికి వేయబడిన శిల్పకుమారులకు దేవి సంకల్పమున తలలువచ్చి వారు లేచి వచ్చారు. పశ్చాత్తపమంటున్న తలలు దేవి పాదములక్రింద వెలసినై నేటికిని ఆ యమ్మవారి పాదములక్రింద మనకా మూడుతలలు స్పష్టాంతరముగా కనబడుచున్నది

ఆ మూడు తలలు పాదముల క్రింద నున్న కామాక్షిదేవి చాలాచోట్ల మహా మాయాదేవిగా వెంచేసి యున్నది మహామహిముల మహామ్మాయి దేవాలయము ఎక్కువగా తెలంగాణాను చెందిన కోలంపాడు, మంగళపల్లి, పెద్దకోట్ల

పల్లి, సిద్ధిపేట మొదలైన గ్రామాలలో వెలసియున్నవి నెల్లూరు మండలానికి చెందిన రంయుపాలు నందును యాదమ్మ వివాహమునకు పొందుము క్రింద నీ మూడు తలలు పడియున్నవని వివరించాడు

నాయనలారా! పూర్వమొకప్పుడు లక్ష్మీదేవి యీ ప్రపంచమునందంతకు నేనే ముఖ్యమైనదానను, సరస్వతియు నేనే ముఖ్యమైనదానినని వాదమాడింది. ఆ విషయం తెలిసిన బ్రహ్మదేవుడు సరస్వతిని మందలించి నీ వెంత విద్యావతివైనను లక్ష్మీ ధనవంతురాలగుట వల్లను, పండితులు శ్రీమంతులను యాచించవలసినవారే" అని పలికినందున సరస్వతి భర్తమీదను అలిగి నదియందు కలిసిపోయింది. భార్య తన చెంత లేనందున బ్రహ్మదేవుని మనసు విచారమైయుండగ, ఆకాశవాణి "విధాతా! సప్త నదీ ప్రతిక్షేత్రమును కాంచీపురమందు నీవు అశ్వమేధయాగములు చేసినచో నీకి చిత్తచాంచల్యము తీరగలదని హెచ్చరిక చేసింది

చతుర్ముఖుడు సంతసించి కాంచీపురమునందే యజ్ఞంచేయ ప్రారంభించాడు ఆ యజ్ఞానికి సత్యలోకమునందలి మునులు దేవతలంతా వచ్చారు వశిష్ఠ మహాముని బ్రహ్మయాజ్ఞపై సరస్వతిని కర్తృత్వపు రమ్మని పిలిచాడు కాని ఆమె నిరాకరించింది అంత పరమేష్ఠి బ్రహ్మదేవుని పుత్రికయైన సావిత్రిని ధర్మపత్నిగా స్థిర పరచి-ఆమెను తన వెంటనుండగ యజ్ఞంచేయ మొదలుపెట్టాడు

ఆ యజ్ఞ సమయంలో దేవతలకు జరుగుచున్న మర్యాదలు తమకు జరుగుటలేదని గొప్పవాళ్లు పెనుకొన్న రాక్షసులు వెడలిపోయిన తరువాత సరస్వతిని ప్రసన్నురాలిని చేసికొని 'అమ్మా! నీ పెనిమిటి నీవుగాక యింకో స్త్రీని నీ స్థానము నందుంచుకొని సభనమ్మించుట సమంజసమా' అని యాగాధ్వంసము కొరకు మమ్ము సభనుండి వెలివాండ్రని బాధపడ్డారు. "ఇంత యన్యాయమెందైన నున్నదా, జన

ఈ సమయంబున వేరగాని వానినట్లు యూరకుగా ఉండియుండవని నిగారపత్ము నిఖ్య పాపు' మని చెప్పుటచే మేము వచ్చినారమని వాదిలు చెప్పారు

అప్పుడు మాటలాడకుండిన సరస్వతిని బ్రహ్మ మిడిదెబ్బ అప్పటి నుండి నదీరూపమున భయంకర ఘోష చేయుచు యజ్ఞశాల చెంతకు ఉరుగుట చూచుచున్న వారందరు చేతు వారలు పారిపోయారు నారాయణమూర్తి స్తోత్రం చైతన్యంతో ఉదయించుట గమనించాడు మహావిష్ణువు యీ సరస్వతి నదియైనది వేగవతియను పేరున వెంట పాయలుగ చీలింది, తరువాత దానినుండి వెలిగిన యజ్ఞకుండము ప్రజ్వలించు శక్తి వలన అనుమండలము యజ్ఞశాలయను నామము వహించునది. ఆయు యిప్పుడు సరస్వతినే వక్ర స్థానమునందుంచుకొని పరిగెత్తి యజ్ఞములు ప్రత్యక్ష మూర్తి వాడు శ్రీమన్నారాయణుడు సరస్వతి బ్రహ్మలకు ప్రత్యక్షమై "మీరు యజ్ఞ మొనరించిన యీ పుణ్యక్షేత్రము నందే నేను వరదుడనై యుందు" నని వరమిచ్చాడు

అందుచే యీ కలియుగమందు కాంచీ క్షేత్రము వరదరాజ స్వామి సన్నిధియై దేవదేవుడైన పెరుందేవి తాయారుతో వెంచేసియున్నాడు, ఆ చెప్పిన నాటినుండి యీనాటి వరకును దీపపూజ, పుష్పపూజ, మానసపూజలతో గరుడ సేవాబ్రహ్మోత్సవము అతివైభవముగ జరుగుచున్నవి వివిధ వాహనాలంకారములతోను, నూతన చంద్ర ప్రభలతోను, జరుగుచున్న వైభవములు పర్వసాధకములు, యిష్ట ప్రియమైన అయోధ్య మధుర మాయా కాశీ కంచి అవంతిద్వారకయను క్షేత్రము కలియుగములోను యీ కాంచి విశిష్టస్థానము లభించింది

ఇంక ఇరువదెనిమిది విష్ణ్వాలయములు-నూట నాలుగు శివాలయములు-యిరువదొక్క తీర్థములు-ఏకామ్రనిలము, మామిడిచెట్టు క్రింద వెలసియున్నాడు వెన్నముఖ ప్రఖ్యాతిగాంచినదని వివరించిన సదానంద యోగి మరుదినమున ప్రయాణం సాగించి పక్షితీర్థంలో మజిలీ చేశాడు

పక్షి తీర్థం క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! పక్షితీర్థమను స్థలము చెంగల్పట్టునందున్నది. కృతయుగము నందొకప్పుడు సర్వసంగ పరిత్యాగులు-జితేంద్రియములునైన ఎనిమిది మంది మహామునులు బ్రహ్మానంద భోగముల ననుభవించు కోరికగలిగి శివుని తపమాచరింపగా పరమశివుడు ప్రత్యక్షమై 'మీకేమి కావలయు' నని యడిగాడు. మునులంతట నిజమును చెప్పలేక తటపటాయించుచు "మాకు మీ సేవయే కావలయు" నన్నారు. కాని సాంబశివమూర్తి వారి మనసులోని మమకారము గ్రహించినందున "యోగీంద్రులారా! నేను మీ నిజసంకల్పము తెలిసికొంటిని. మీ మనమందు గురుసు ఎనిమిది పక్షులై జన్మింపుడు. ఒక్కొక్కయుగమునందిద్దరు. రెండు పక్షుల చొప్పున ప్రతిదినము గంగాస్నానము చేసివచ్చి నా ప్రసాదమును తినిపోవుచుండుము. ఆ తరువాత జన్మమున మీరు మోక్షం నొందగల"రని తెలిపి యదృశ్యుడయ్యాడు

పరమశివునిచే నాజ్ఞాపింపబడిన యామునులే కృతయుగమున పూషవిధాతలను పేరుగల పక్షులయ్యారు. త్రేతాయుగమున సంపాతి జటాయువులను పేరుగల పక్షులయ్యారు. ద్వాపర యుగమున శంభుగుప్త మహాగుప్తులను పేరుగల పక్షులయ్యారు. కలియుగమున శంబర శంబరాదులను పేరుగల పక్షులై ప్రతి దినమును గంగాస్నానముచేసి ఇచ్చటకు వచ్చిపోవుచున్నారు

యాత్రికులు ఉదయం కాలకృత్యములు తీర్చుకొని తరువాత పక్షి తీర్థంలో సుస్నాతులై కొండనెక్కిపోయి స్వాములవారికి పండ్లు, పూలు కర్పూరములు సమర్పించిన కొంతసేపటికి దేవాలయమునకు సంబంధించిన పక్షి పండారం వారు వచ్చి భక్తాదులిచ్చిన ఆహారములను సేకరించి చక్కెరపొంగలి కలశమును ఖ్యాత పాత్ర

లకు వెంటనే వచ్చి స్వామివారికి నైవేద్యముచేసి పూజావిధానము ముగించెదరు. తరువాత పూజారులు వెదురుమీదను-యాత్రికులు వేయగను ప్రార్థనయుండి రెండు రెండు మామిడిపండ్లుగునున్నవాటిని గిన్నె మార్గమునుండి రెండు గజములుపెట్టి వాని పైబడిన పొంగలిని పీస-నేదని తాగి, తిరిగిపోవును. అనంతరము నా ప్రసాదము సంబరకు పంచిపెట్టుదురు

ప్రతి సంవత్సరం రెండేండ్లకొకసారి పర్యాయము ఈ పేటగిరియందున్న ఆదిదేవు దివ్యస్థలం రుద్రకోటీశ్వర క్షేత్రము అచట వింతలు జరుగుచుండుటయు సంప్రదాయము దేవాలయ పెత్తనపువారికి తెలుపు స్వప్నములను మరి దినము సందర్భ మంచి ధ్వని వినబడును. అంతట నా యధికారి శంఖ తీర్థములో స్నాన మొనరించివచ్చి పరిసరంబులందు వెదుకుచుండగా వారికొక మహోత్కృష్టమయినదాను, దాని శంఖమును భక్తి శ్రద్ధలతో నెత్తి బంగారుతొట్టి యందుంచి కొండమీది పేట గిరీశ్వరస్వామి సన్నిధికి మహోత్సవంతో తీసికొనిపోయి స్వామియందుంచి పూజించెదరు. ఇంతకు పూర్వమున్న శంఖముతో నిది యనియుండును, ఇట్టి పెక్కు శంఖములన్నియు దేవాలయమునందు పెట్టబడియున్నవి.

పూర్వము చౌక్యమ్మయను కన్య నిచట తపముచేసి, ప్రసన్నుడైన యా రుద్రకోటీశ్వరునే వివాహమాడి ఈ పేటగిరిమీద కాపురముస్నదని, అందువలన కోపించి త్రిపుర సుందరీదేవి ఈ కొండదిగి వచ్చినదనియు, స్వామివారు తన భక్తుని దేవిచెంత తోడుండమని నియమించి వారు మాత్రము త్రిపుర సుందరి త్రిపురసుందరి దగ్గరకువచ్చి పోవుచుందురను గాథ వినబడుచున్నది అట్లు అమ్మవారి దగ్గరకు వచ్చిన స్వామియే దిగువ తిరుపతియందలి పెద్దగుడిలోనున్న భక్తవత్సలేశ్వరుడని ప్రసిద్ధి కెక్కినట్లును, చౌక్యమ్మ చౌక్యమ్మనాయకి యనబడు నియు తెలియుచున్నది

ప్రతి చైత్రమాసమున స్వామికి బ్రహ్మోత్సవములు జరుగుచున్నవి. ఆ సందర్భమున దేవతామూర్తులన్నింటిని వెండిగిరిపై ఊరేగింపు చేయించుదురు. వెండిగిరి మీద సంజీవి మొదలయిన దివ్యౌషధులున్నవని నమ్మి వర్షాకాలమునందా చెట్లపైబడిన నీటిచే నేలయు పవిత్రమైనదని చాలామంది నమ్ముచున్నట్లు వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి చిదంబరంలో మజిలీ చేశాడు.

చిదంబర క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! చిదంబరం ఎంత గొప్ప శివక్షేత్రము. ఇచ్చట నటరాజ స్వామి ముఖ్యదైవము. చిదంబరమునకు సమీపము నందున్న ఒక్క గ్రామంబున నందుడను పంచమ బాలుడున్నాడు. వానికి నటరాజుమీద మొదటినుండి భక్తి శ్రద్ధ ఎక్కువ. అది తెలిసికొనలేనివారు నందునికి పిచ్చి పట్టినదన్నారు. నందుడెంత స్వామిని చూడాలని తహతహలాడినా యజమాని వానిని చిదంబరం పంపడానికి ఇష్టపడలేదు.

చివరికెట్లో యజమాని అనుమతి తీసికొని నందుడు చిదంబరం చేరుకున్నాడు కాని తక్కువజాతి వాడైనందున వానిని దేవాలయంలోనికి రాకుండా పూజారు లడ్డగా యుంచారు. ఐనా దూరాన నిలువబడిన నందుడు జనంలోనుండి తొంగి చూచుచున్నాడు. వాని భక్తికానందించిన నటరాజు తన ఎదుటగానున్న నందీశ్వరుని కొంచెం ప్రక్కకొదుగుమన్నాడట. నేటికి ప్రక్కకొదిగిన నంది మనకక్కడ కనబడుతుంది. ఆ రాత్రి నటరాజస్వామి పూజారుల కలలో కనబడి 'నా భక్తుని తీసుకు రండి!' అని చెప్పాడు. మరునాటి యుదయము మా బ్రాహ్మణులు నందుని చేరి "అయ్యా! నిన్ను స్వామి దర్శనానికి తీసుకుపోవచ్చాం కాని ఇలా కాకుండా

[illegible] [illegible]రావడం [illegible] ఉన్నాయి. సంఘటనయందు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నేపటికి విభూది రేఖలు, [illegible] [illegible] [illegible] నిర్విఘ్నాను దేవాలయాధికారు లంతట [illegible] [illegible] [illegible] నటరాజ సన్నిధికి తీసుకొనిపోయారు ఇది మహా[illegible] [illegible]

[illegible] నటరాజస్వామి దర్శనమిచ్చుచున్నాడు వారి [illegible] [illegible] [illegible] బంగారు ప్రతిమయై [illegible] క్రిగింట చూచుచున్నది. [illegible] [illegible] [illegible]యున్నారు అమ్మవారికి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] దేవాలయంబున [illegible] ప్రాకారములు. వెలుపలి [illegible] [illegible] నాలుగు గోపురములున్నవి

[illegible] ప్రాకారములలోను వరుసక్రమముగ చిత్ర-కనక సభ [illegible] [illegible]-దేవసభ లున్నవి మొదటిదైన చిత్రసభయందు [illegible] [illegible] తాండవమూర్తి నెలకొనియున్నాడు రెండవదైన కనక సభయందు [illegible] [illegible] జరుగుచున్నవి మూడవదైన రాజసభయందు వేయినాళ్ళ [illegible] [illegible]. నాల్గవదైన నర్తక సభయందు ఊర్ధ్వతాండవేశ్వరులై యున్నారు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శివమూర్తి మున్నగాగల దేవశిల్పము లున్నవి

[illegible] విగ్రహములకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]యున్నవి. ఆ [illegible] [illegible] [illegible] ఏమి జరుగుచున్న దెవరికిని తెలియుపు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పరిపాటియైనది [illegible] క్షేత్రమున శివగంగా [illegible], [illegible] తీర్థము, పరమానందతీర్థము, వ్యాఘ్రతీర్థము, నాగతీర్థము, [illegible]తీర్థము, [illegible] తీర్థము, బ్రహ్మ తీర్థము, శివతీర్థము అనునవి నది తీర్థములు ప్రశస్తములు.

కాంచి యందున్న ఏకామ్రేశ్వర పృధ్వీలింగము జంబుకేశ్వర మందున్న జంబుకేశ్వర అప్పులింగము తిరువణ్ణామలై యందున్న అరుణాచలేశ్వర తేజోలింగము కాళహస్తి యందున్న శ్రీ కాళహస్తీశ్వర వాయులింగము వలెనే చిదంబరము నందున్న చిదంబరేశ్వరాకాశ లింగము ప్రసిద్ధి గాంచినందున ఈ క్షేత్రమును పుండరీక పురమనియు వ్యాఘ్రపురమనియు బిల్వవనమనియు చెప్పుచున్నారని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించి చియ్యాళిలో మజిలీ చేసాడు

చియ్యాళీ క్షేత్ర మజిలీ

సాధుసజ్జనులారా! ఈ చియ్యాళియందు వెలసియున్న శైవము ప్రఖ్యాతి వహించినది. ఇది నదీయుపస్థమైన త్రిపుర సుందరీదేవి మరియొక కోవెలయందు వెలసి యున్నారు. దేవాలయమునకు చేరువలో బ్రహ్మతీర్థ మున్నది దేవాలయము నందు లింగములు-మందిరములు-భక్తుల ప్రతిమలు అనేకముగా నున్నవి యాత్రికులు కావలసిన పూజా ద్రవ్యములుగాని-ఇతర వస్తువులుగాని దేవాలయము లోనే విక్రయించుచున్నారు.

ప్రధానాలయమునకు దగ్గరలో నొక పెద్దగుహ యున్నది అచటినుండి సొరంగముగా కొన్ని మైళ్ళు దక్షిణముగా పోయినచో యెత్తయిన, పార్వతీ పర మేశ్వరుల విగ్రహములు ప్రత్యక్షముగ వెలసియున్నవి ఆ పురాతనమైన గుహలోని ... అందుండి మరికొన్ని మెట్లెక్కి ఎడమగా పోయినచో శివనాథస్వామి దర్శించును పూర్వము శివనాథుని గాంభీర్యమును చూడ లేక బ్రహ్మాది దేవతలు ప్రార్థించినందున నా దేవుడు దిగంబరుడై ప్రశాంతముగా నుండు న్నాడని చెప్పుదురు. ఈ మూర్తికి శుక్రవారమునందు పునుగు జవ్వాజి మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యములతో అభిషేకములు, అలంకారములు, భోగములు చేయబడు చున్నవి

మరియు నిచటకు సమీపము నందే వైద్యనాథమున్నది ఆలయము నందు వైద్యనాథులు ఒకము యుండుటను, బాలాంబికా అమ్మవారు ఒకటి యుండుటను నెలకొనియున్నారు చేరువలోనే రామలక్ష్మణులు జటాయువునకు దహన సంస్కారములు గావించిన త్రేతాయుగము నాటికుండమున్నది ప్రధానాల యంబునకు మూడు ప్రాకారములున్నవి రెండు ప్రాకార మంటపంబులును మంది రము లున్నవి వెలుపలి ప్రాకారమున నాలుగు గోపురములున్నవి అచటనే సిద్ధా మృత కుండమున్నది అందలి జలము సేవించినవారికి దీర్ఘాయురారోగ్యము కలుగుచున్నందువలనే యిచ్చటి కుండమునకు సిద్ధామృత కుండమనియు ప్రముఖ దైవమునకు వైద్యనాథస్వామి యనియు నామము లేర్పడినవి ఇచటి కుమారస్వామికి కార్తీకమాసములో కృత్తికానక్షత్ర ఉత్సవములును ప్రత్యేకముగ గొప్ప వైభవములు జరుగుచున్నవి

అచటకు ఇరవైమైళ్ళ దూరమున మయూరం క్షేత్రమున్నది ఈ శివక్షేత్రము కూడా కావేరీనదీ తీరమున దక్షిణమునందు యున్నది అందున్న మయూరేశ్వరుండును స్వయంభూ లింగమనియే చెప్పబడుచున్నది స్వామి ననుసరించి దేవేరియైన అభయాంబికాదేవి- గణపతి- కుమారస్వామి- నటరాజు మొదలయిన వారలకు గూడ కోవెల లమరియున్నవి వారికి పూజాది వేడుకలు జరుగుచున్నవి

అయిలనే కావేరి తీరమున ఉత్తరమునగానున్న తియపందతురైయందు శ్రీ కుమరరంగనాయకస్వామి వెంచేసియున్నాడు నాలుగు భుజములు, తలయందు సూర్యబింబము, నాభికమలమున చతురాననుడు, చరణములందే చంద్రుడున్న యా మూర్తి సుందరముగ నున్నది. అందెయున్న భూదేవి కావేరి గంగా ప్రతిమలు శోభగలవి అచటను వేడుకలు విధివిహితంబుగ జరుగుచున్నవని వివరించిన

సద్భావనతో మెలగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి రాజమన్నారులో మజిలీ చేశారు

రాజమన్నారు క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! పూర్వమీ క్షేత్రమున గోభిల మహాముని చాలాకాలం తపస్సు చేయగ శ్రీకృష్ణ భగవానుడు దర్శనమిచ్చి "మహామునీ! నీకేమి వరము కావలయు"నని యడిగెను. గోభిలుడంతట దేవదేవుని యభినందించి తరువాత "మహాత్మా! నేను తపమాచరించినదియు, మీరు నాకు దర్శనమిచ్చినదియునైన ఈ ప్రదేశము దివ్యస్థలమై భక్తజన పాలనార్థము మీరిందే స్థిరనివాసముగ నుండుటయే నాకు కావలయు"నన వాసుదేవుడు సంతసించి "వత్సా! నీవు కోరినట్లునే నేనిచట సంతాన గోపాలస్వామి అను పేరున నిలిచియుందును. ఈ క్షేత్రము మందిరము మీదట చంద్ర విమానమనియు దక్షిణద్వారకాపురమనియు ప్రసిద్ధినొంద గల"దని చెప్పి యదృశ్యుడయ్యెను.

నేడా స్థలము మన్నార్గుడి స్టేషనుకు ఉత్తరమున నాలుగు క్రోసుల దూరములో వెలుగొందుచున్నది. దానినిపుడు రాజమన్నారు గుడి క్షేత్రమనియు చెప్పుచున్నారు. ఇచట పంచభైరవులు, ఆళ్వారులును వేంచేసియున్నారు. ఈ స్వామికిరు పక్కలను శేషవటపత్రసాయి కిరుపైపులందు భూదేవి, శ్రీదేవియు నున్నారు. మూర్తులకు విలువైన యలంకారము లున్నవి.

ఇచటి హరిద్రాతీర్థము శంఖుతీర్థము, చక్రతీర్థము, క్షీరాబ్ధితీర్థము, గోపీనాథ తీర్థము, అగ్నితీర్థము, లక్ష్మీతీర్థము, కృష్ణతీర్థము, గజేంద్రమోక్షతీర్థము లున్నవి. వీటిలో పెద్దదైన హరిద్రాతీర్థము ముఖ్యమైనది. ఇచ్చట ఎత్తయిన గోపురములు మనోహరముగ కానవచ్చును. మధ్యభాగంలో రాజమన్నారుస్వామి చంపకలక్ష్మి సమేతుడై వేంచేసియున్నారు. సంతాన గోపాలదేవునకు వెండి రథమున్నది. ఆ స్వామి విగ్రహము నెత్తుకొని ప్రార్థించి ఆరాధించిన వారికి సంతానము

కలుగుచున్నదని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించి పోయి కమలాలయంలో మజిలీ చేశాడు

కమలాలయ క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! ఈ కమలాలయమైన శ్రీ వాల్మీకస్వామి ప్రధానమైనది. పూర్వము దేవ దానవులకు జరిగి యుద్ధంలో ముచికుంద మహారాజు దేవేంద్రునకు సాయంచేశాడు దేవతలకు విజయం లభించింది దేవేంద్రుడతని ముచికుందుని గౌరవముగ స్వర్గమునకు తీసికొనిపోయి రాజా! నీ సహాయమువలన మేము మేలు పొందితిమి నా వలన నీకేమి ప్రత్యుపకారము కావలయునో కోరుకొను' మనగా ముచికుందుడు "శ్రీమంతి నారాయణ నంపుడు లక్ష్మికి చేయు, నీ పూజయందుంచబడిన త్యాగరాజస్వామి విగ్రహము నిచ్చినచా' లన్నాడు

ముచికుందు డడిగిన దానిని కాదనలేక, పూజయందున్న దాని నియలేకను సంకటంబునపడిన ఇంద్రుడు మరికొన్ని విగ్రహములట్టివే చేయించి వానియందు నీకు కావలసిన దానిని తీసికొను మనగ రాజేంద్రుడొక దానిని తీసుకొనిపోయాడు ముచికుందుని స్వప్నమున నారేయి త్యాగరాజస్వామి కనబడి "సరిపోలా! నీవు తెచ్చినది నిజమైన పూజలోని ప్రతిమకాద"ని చెప్పినందున నాతండు మరునాడు దేవేంద్రుని యొద్దకుపోయి "యిదిరాయు, నాకు నీ పూజయందున్న దానిమే కావల"నన్నాడు పురందరు డేమియు ననలేక విగ్రహంబుల నన్నింటిని కాదు దీయిచ్చి పంపించాడు.

ముచికుందుడంతట వానిని భూలోకమునకు గొనివచ్చి దేవేంద్రుని పూజ యందుంచబడిన ప్రతిమ లింగమనీ తిరువాలూరునందు ప్రతిష్ఠ గావించిన పిదప వానిని తిరువాంబూరు తిరుక్కారవిల తిరునల్లారు తిరుకారాయలు తిరుమల క్కాడు వేదారణ్యము లనుచోట్ల స్థాపన చేశాడు. ఈ క్షేత్రములన్నియు మొదట తిరువాలూరునకు చుట్టుపక్కలనున్నది తిరువట్టూరినం బడుచున్న తిరుమల

దాని చెన్నపురికి యుత్తరమున నైదుమైళ్ళ దూరమున నున్నది. తిరువారూరులో దేవార్చితమైన త్యాగరాజమూర్తినే వల్మీకేశ్వరుం డనుచున్నారు

పూర్వ మొకానొక సమయంబున దుర్వాస మహాముని చేసిన ఘోర తపసును తానందించి త్యాగరాజస్వామి వల్మీకము నుండి సాక్షాత్కరించినందున నాదేవునకు వల్మీకేశ్వరుండను పేరు వచ్చింది దానికి చేరువయందే దుర్వాసముని సమాధియు గలదు ఈ క్షేత్రమందలి స్వాములవారి తీర్థ ప్రసాదంబులవెట్టి కట్టుబాటులు లేవు స్వామికి వార్షికాదాయములురాగల సదుపాయంబులున్నవి ఇచటి కీశాన్యము నందొక క్రోసు దూరములోని హాటక క్షేత్రమందు శ్రీరామునిచే పూజింపబడిన అన్నపూర్ణా విశ్వనాథమూర్తులు గణపతి, కుమారస్వామి, చండికేశ్వర మూర్తులున్నవి. దేవాలయ మండపములో శ్రీరుద్ర పాదములు శ్రీరామ పాదములు కన్పట్టుచున్నవి యాత్రికు లిచట పిండములు వేయుదురు పురబాహ్య ప్రదేశమున హనుమత్సమేత సీతారామ లక్ష్మణాలయ మున్నది

హాటక క్షేత్రమందలి అన్నపూర్ణా విశ్వనాథ విగ్రహము లొక చోళరాజ ప్రతిష్ఠలట. రాజుగారి ఆలమందలోని యొకావు పొదుగున పాలెన్నడును కనరాక నుండుటచే, రాజు కారణ మేమియో తెలిసికొన నొక దినంబున గనపువేయ వచ్చిన గోవును వెంబడించెనట ఆవు దూరముగా బోయి పుట్టమీద నిల్చి పొదుగులోని పాల నందు విడచుట గాంచుటం జూచి రేడా పుట్టను త్రవ్వించి చూచుటయు, భూమి యందె అన్నపూర్ణా విశ్వనాథ విగ్రహంబులు కన్పించుటయు జరిగినందున చోళ రాజా మూర్తుల కాలయము నిర్మించి పోషణ సౌకర్యముల కల్పించెననియు దెలియుచున్నది ఆవు పాలు పిండబడిన పుట్టగల చోటునందే క్షీర పుష్కరిణి యేర్పడిన దనియు క్షేత్ర పురాణములు చెప్పబడుచున్నవి క్షీర పుష్కరిణి యందు గంగా యమున సరస్వతి గోదావరి కృష్ణ తుంగభద్ర కావేరి తామ్రపర్ణి సరయూ నదుల మహాత్మ్యము కలదని ప్రతీతి

కమలాలయ తీర్థము నందనేక మండపములు ఘట్టములు గలిగి మిగుల విశాలముగనున్నది అదియందొకట సప్తఋషులు తపసు చేసినట్లును చెప్ప

మన్నారు దేవాలయ ప్రాకారమును నూటెనిమిది చిన్న చిన్న గుడులున్నవి దేవళంబునకు మూడు ప్రాకారము. నాలుగు గోపురములున్నవి మొదట ప్రాకారములో వేయిగాళ్ళ మండపమున్నదని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణము సాగించిపోయి కుంభకోణంలో విడిది చేశారు

కుంభకోణం క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! ఈ కుంభకోణమున కుంభేశ్వర, నాగేశ్వర, సోమేశ్వర, కాళహస్తీశ్వర, విశ్వేశ్వర, గౌరీశ్వర, అవిముక్తేశ్వర, బాణపురీశ్వరులను శివాలయంబు లెనిమిదియు, చక్రపాణి, వరాహస్వామి, శరనారాయణాది విష్ణ్వాలయములు. ఆరు ప్రథమ శ్రేణికి చెందినవి మంగళాంబికా సమేత కుంభకోణేశ్వరాలయము. సీతాసమేత రామాలయం-కోమలవల్లీ సమేత శార్ఙ్గపాణి దేవాలయం విజయవల్లీ సమేత చక్రపాణి దేవాలయం జ్ఞాన ప్రసూనాంబా సమేత నాగేశ్వరాలయం - సోమసుందరీ సమేత సోమేశ్వరాలయం - బాలాంబా సమేత, బాణాపురీశ్వరాలయము - అమృత వల్లీ సమేత అవిముక్తీశ్వరాలయం - అన్నపూర్ణా సమేత కాశీవిశ్వేశ్వరాలయం - అభయాంబా సమేత కరావతేశ్వరాలయం - త్రిపురసుందరీ సమేత గౌతమేశ్వరాలయము మరిగొంత భూతవారాహస్వామి దేవాలయములు మొదలైన వెన్నియో కలవు

పూర్వము చంద్రుడు తపసుచేసి శ్రీమన్నారాయణుని ప్రత్యక్షింపజేసుకొని ఐశ్వర్యములను ప్రసాదింపు"మని కోరగా నారాయణుడు శశితో "ప్రియా! శశధర! నీయవలసిన లక్ష్మి యిప్పుడు నా చెంతలేదు కోరిక తీర్చ [illegible] నేను వరాహ తారములు ధాల్చుచున్న సమయంబున నామె వైకుంఠము విడిచి [illegible] భూలోకమందలి కుంభకోణ క్షేత్రమునందు స్వర్ణ పంకజారణ్యమున మంగళాంబికా నామంబున నవతరించి యున్నది. ఇకమీద నేను కుంభకోణేశ్వరుడనై మంగళ దేవత చెంతనే యుండబోవుచున్నాను

లక్ష్మీదేవి యచట పరిశుద్ధాత్మతో తపసుచేసి నిర్మించిన లక్ష్మీ సరోవరంబున స్నానించినవారికి వైకుంఠము సిద్ధించుట యందనుమానము లేదు. బ్రహ్మాది దేవతలు ప్రతి సంవత్సరమును వచ్చి లక్ష్మీ సరోవరంబున పవిత్ర స్నానములు చేసి పోవు చున్నారు. క్షేత్రమున మూడురాత్రులు నిద్రించినవారికి బ్రహ్మలోక ప్రాప్తి యగును. నీవచ్చటకుపోయి అందు వెలసియున్న నా కుంభకోణేశ్వర మూర్తినారాధించితివేని నీ సంకల్పము తప్పక నెరవేరగలదని చెప్పి యదృశ్యమయ్యాడు

చంద్రుడు కుంభకోణమునకు పోయి లక్ష్మీసరోవరంబున స్నానమాచరించి మంగళాంబికా కుంభకోణేశ్వరులనారాధించిన తరువాత. వానికి సర్వసంపదలు లోక పూజితము సర్వగ్రహ మండలమున స్థానములు ప్రాప్తించినవని వివరించిన సదానంద యోగి మరుదినంబున ప్రయాణం సాగించిపోయి శ్రీరంగంలో మజిలీ చేశాడు

శ్రీరంగక్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! శ్రీరంగనాయకస్వామి నిలయమైన శ్రీరంగం మహా మహిమలు గలది ఆదియందు శ్రీరంగనాయకస్వామి ప్రణవమును పూజించుకొనుచుండగా నారాయణమూర్తి బ్రహ్మదేవుని కీయగా బ్రహ్మ మనుచక్రవర్తికీయగా మనువు ఇక్ష్వాకుని కీయగా సూర్యవంశీయులనుండి శ్రీరామునకు సంక్రమించి రాముని నుండి విభీషణునకు లభించింది విభీషణుడు దానిని లంకకు గొని పోవుచుండగ దేవతలందరు అంతరాయం కలిగించాలనుకున్నారు

అయోధ్యనుండి లంకకు పయనించుచున్న విభీషణుడు ఉభయ కావేరి నదుల మధ్యభాగమునకు చేరునంతలో సంధ్యాసమయమయ్యింది. రంగనాయక

విగ్రహమును నేలమీద పెట్టరాదనియు, అట్లు పెట్టినను తిరిగి పెకలించుట సాధ్యం కాదనియు వానికి తెలియును అందువలన అటు యిటు చూచి సమీపమునందున్న ఒక బ్రాహ్మణుని పిలిచి "అయ్యా! నేను సంధ్య ముగించుకొని వచ్చువరకు నీవీ బొమ్మను పట్టుకొనుము నీకు మంచి బహుమతినిస్తా"నన్నాడు ఆ మాయా బ్రాహ్మణుడు విభీషణుని మోసగించుటకై మారు రూపమున వచ్చిన వినాయకుడు కావున సమయం దొరికినదని లోలోన సంతసించుచు పైకి "అట్లనే పట్టుకొందును కాని నేను నిన్ను మూడు పర్యాయములు పిలుచునంతలో నీవు రావలయు"నన్నాడు. విభీషణు డందులకు సమ్మతించాడు

ఆయన స్నానం చేయుచుండగనే మాయా బ్రాహ్మణుడు ముమ్మారు పిలిచి, రంగనాయకస్వామి ప్రతిమను భూమిమీద దించి వెళ్ళిపోయాడు విభీషణుం డంత పరువున తొందరగ సంధ్యావందన క్రమం నెరవేర్చుకొని వచ్చి - యెంత బలమునుపయోగించి పెకలింప చూచినను విగ్రహ మందుండి రవలనయినా కదలలేదు అంతట స్వామి ప్రత్యక్షమై "రావణానుజా! పూర్వమొకప్పుడు కావేరీనది నన్ను తపస్సుచే మెప్పించి "నన్ను గంగానదికన్నను మించి పవిత్రురాలినిగా చేయు"మని యడుగగా నేనామోదించి "కొలది దినములలో నేను నీ తీరమునందే వెలియుదును అప్పు డది మహాక్షేత్రముకాగలదు నీయందు స్నాన పానదానములు చేయువారి జన్మజన్మాంతర పాపములు హరించునట్లును, వారికి సకల సంపదలు కలుగునట్లును, అంత్యమునందు వారికి కైవల్యము సిద్ధించునట్లు కరుణించెదనుగాన నీ యభిమతం నెరవేరగల"దని వరమిచ్చి యుంటిని ఇపుడా కార్యము నీ వలన నెరవేరినది. నీవిచటనే నన్ను సేవింపు"మని చెప్పి యదృశ్యమయ్యాడు

తరువాత రంగనాయక భగవానుని కిచట నాలయ ప్రాకారములు ఏర్పాటొందినవి ప్రధానాలయమునకు నాలుగు శిఖరముల మధ్య విమానము కలదు స్వామి వేదికలాంటి యున్నత స్థానమున పడమరగ తలనుంచి లంకవైపు చూచుచు శయనించి యున్నారు ఆలయమునకు ప్రాకారములున్నవి ప్రతి, దిన

మిచట స్వామివారు మేల్కొనువరకు వీణావాద్యము జరుగుచున్నది సూర్యోదయ ప్రాంతమున పూజారులు కావేరి తీర్థము తెచ్చెదరు గుడి తలుపులు కొంచెంగానే తెరచి లోపలకు పోయినవారు స్వామికి అర్ఘ్యమువూపి, దంతధావనము చేయించి, దీపారాధన చేసి, నవనీత నైవేద్యము చెల్లించి అలంకారము గావించిన పిదప తలుపులు పూర్తిగా తెరిపించి భక్తులకు రంగనాయకస్వామి వారి విశ్వరూప ప్రదర్శనము చేయింతురు

మరికొంచెము సేపటికి పాలు, రొట్టె, వెన్న నివేదనల నిచ్చి - కొంచెం సేపటికి పొంగలి దోసెల విందు చేయించి - ఆ తరువాత రాజభోగం మధ్యాహ్నము మూడింటి సేర్ల బియ్యముతో వండిన అన్నముశాకములు పప్పు క్షీరాన్నము పంచభక్ష్యములు నైవేద్యము సమర్పించి - ప్రత్యేకంగా క్షీరాన్నముతో నైవేద్యమును చెల్లించుచు పిదపవారిగా యాత్రికులకు ప్రసాద వినియోగమును గావించెదరు స్వామివారు నిత్యము కస్తూరీ తిలకంబునే ధరించుచున్నారు

ఆలయ మొదటి ప్రాకారమునందు ఉత్సవములు గమనించుటకు మండపములు మొదలగు వారున్నారు, రెండవ ప్రాకారమునందు విష్వక్సేనులు వెలసి యున్నారు తూర్పు భాగమునందు త్తరే పద్మమున్నది అచటనే యజ్ఞము నందలి బావి కలదు అందలి నీటిని స్వామివారి సేవయందుపయోగించెదరు సుదర్శన చక్రముగా ఉత్తర చక్రమున్నది మూడవ ప్రాకారమునందు మరియు గంగా వాల్మీకినాదులు నెలకొనియున్నారు వారికి ప్రదక్షిణములు జరుగుచున్నవి నాల్గవ ప్రాకారమునందు స్వామి విధిముఖముగా హనుమంతుడు నిలచి నమస్కరించుచున్నాడు మరియు పొన్నమూసము చంద్ర పుష్కరిణియందు స్నానము చేయుచున్నవి అందెందరో హిరణ్య శ్రాద్ధము చేయుచుందురు ఐదవ ప్రాకారమునందు వేణుగోపాల మందిరము, రంగనాయకీదేవి మందిరము, ఆళ్వారుల సన్నిధి మొదలగునవి కలవు బిల్వవృక్షమునకు దక్షిణమున ముక్కోటి ఏకాదశి పర్వదినమునుండి పదిరోజులు తెరచి యుంచెదరు మిగిలిన ఆరవ, ఏడవ, ఎనిమిదవ ప్రాకారములలో వరుసగ ద్రావిడులు పూజారి వైష్ణవులు, బ్రాహ్మలు నివ

సించి యున్నారని వివరించిన సదానందయోగి మరుదినంబున ప్రయాణం సాగించి పోయి సీతా రామేశ్వరంలో మజిలీ చేశాడు

రామేశ్వర క్షేత్ర మజిలీ

నాయనలారా! మనమిప్పటికి కాశీనుండి బయలుదేరి క్షేత్రములలో మజిలీలు చేయుచు దర్శించుకొనుచు రామేశ్వరమునకు వచ్చితిమి ఇక మీకు నేను రామేశ్వర చరిత్రను యిందున్న పుణ్యతీర్థాలు వానిని గురించియు విపులముగ చెప్పెదను దీనిని సీతారామేశ్వర మనియు చెప్పుదురు, సేతునిర్మాణ మెట్లు జరిగినదో తెలిసికొనండి

త్రేతాయుగమున దశరథ మహారాజు అయోధ్య రాజధానిగ కోసల రాజ్యమును పాలించాడు దశరథునికి శ్రీరాముడు పెద్ద కుమారుడు. రాముని భార్య సీత ఒకానొక కారణమున శ్రీరామచంద్రుడు తండ్రిమాట కాపాడుటకు గాను దండకారణ్యములో నివసించవలసి వచ్చింది అప్పుడాయన భార్యయైన సీతయు, తమ్ముడయిన లక్ష్మణుడును రామునననుసరించియే యున్నారు. వారు అప్పుడు పంచవటి ప్రాంతము నందొక పర్ణశాల నిర్మించుకొని అందులో నివసించు చున్నారు.

దండకారణ్యం రాక్షసులది దాని రక్షకుడు లంకాధిపతియైన రావణేశ్వరుడు రాముడు దండకారణ్యము నందున్న రాక్షసులను చంపాడు. రావణాసురుడు రామలక్ష్మణులు యింటలేని సమయాన మాయోపాయం చేసి సీతనెత్తుకొనిపోయి తన లంకలోని యశోకవనమందుంచాడు ఇక్కడ రామలక్ష్మణులకు సీత జాడ తెలియక అడవినంతా గాలించారు చివరకు జటాయువు ద్వారా వారికి కొంత విషయం తెలిసింది రామలక్ష్మణులిద్దరూ ముందుకు సాగి ఋష్యమూక పర్వతం మీదనున్న సుగ్రీవుడనే వానరరాజుతో స్నేహం చేశాడు సుగ్రీవునితో పాటు సుగ్రీవుని మేనల్లుడు - మంత్రియునైన హనుమంతుడు రామునికి నమ్మిన బంటయ్యాడు

వాలి, సుగ్రీవులు కిష్కింధనేలు వానరరాజులు. వారిలో వాలి- బాహుబల

వంటుడు ఒకరోజు దుందుభియనే దానవునితో పోరాడుతూ ఋష్యమూకాద్రి గుహలోనికి పోయి కొన్ని నెలలదాకా బయటకురాలేదు. సుగ్రీవుడప్పుడు అన్న గుహలోనే చనిపోయాడని చెప్పి కిష్కింధకురాజై వాలిభార్య తారను తన వశం చేసుకొని సుఖంగా వున్నాడు. కాని వాలి నిజంగా చనిపోలేదు. గుహలోనే దుందుభిని చంపి దాని కళేబరాన్ని కాలితో తన్నాడు. అది పోయి ఒక మునీంద్రుని ముందు పడినందుకు ఆ ముని కోపించి 'నీవు గాని నీ వంశంవాడెవడైనను కాని, ఇంకొకమారీ కొండమీదకు వస్తే తలపగిలి మరణిస్తా'వని శపించాడు. అందువల్ల వాలి తిరిగి యింటికి పోయి చూడగా తమ్ముడు సింహాసన మెక్కిన సంగతి తెలిసింది. వాలి కడుపు మండి పోయింది. వెంటనే సుగ్రీవుని పట్టుకొట్టి నాలుగు తన్ని మెడబెట్టి గెంటివేసి తమ్ముని భార్య రుమను అపహరించాడు. సుగ్రీవుడేమీ చేయలేక ఋష్యమూకాద్రిమీదకెళ్ళి కాలం గడుపుతున్నాడు. ఇంతలో వారికి రామలక్ష్మణులు తోడయ్యారు.

ఇప్పుడు రాముడు వాలిని చంపి సుగ్రీవుని భార్య రుమను తిరిగి సుగ్రీవున కిచ్చేశాడు. సుగ్రీవుడు తన బలగంతో రావణాసురుని చంపి రాముని భార్య సీతను తిరిగి రామున కిచ్చేటట్టు ఒడంబడికలు జరిగినై. ఇచ్చిన మాట ప్రకారం శ్రీరాముడు వాలిని చంపి సుగ్రీవుని కిష్కింధ రాజ్యానికి మకుటంలేని రాజును చేశాడు. సుగ్రీవుని కిప్పుడు తన భార్యయేకాకుండ అన్నగారి భార్య తార కూడా ప్రియురాలయింది. వాలి కొడుకు అంగదుడు అనుచరుడయ్యాడు.

మొదటి నిర్ణయం ప్రకారం సుగ్రీవుడింక తన వానర సైన్యంతోకూడ రామునికి తోడు చేయవలసిన పని మిగిలిపోయింది. దానికై సీతయున్నచోటు తెలిసికొని రావలసినదిగా నియమించి వానరులను నలుదిక్కులకు పంపించాడు. నూరు యోజనముల సముద్రమును గెంతి మార్గమునందాటి లంకకు చేరుకున్న హనుమంతుడు సీతను చూచి మాటాడి తిరిగివచ్చి రామునికా చల్లని వార్త విని పించాడు. ఇప్పుడు రాముడు లక్ష్మణుడు సుగ్రీవుడు సుగ్రీవుని బలమంతా వెంట

లంకకు పోవలయునని సముద్రుండు దారి ఇవ్వాలి సముద్రం చాలా లోతు కావున్న ఉన్నందున దిగిపోవడంగాని ఎండి పోవడంగాని సాధ్యము కాదు

శ్రీరాముడు సముద్రుని దారి ఇమ్మని అడిగాడు సముద్రుడు పలుక లేదన్న మహోగ్రహంతో ఆగ్నేయాస్త్రాన్ని ప్రయోగించి సముద్రాన్ని ఎండిపోయేలా చేస్తానని గర్జించాడు ఆ సమయంలో ప్రసన్నుడైన సముద్రుడు 'రామచంద్రా! లోతుగా వనరుగు నీ కార్యము నెరవేరుటకు ఉపాయము చెబుతాను విశ్వకర్మ కుమారు డైన నలనీలాచార్యులను నీ సైన్యములో ఉన్నారు వారు ఎక్కడ రాళ్ళు మునిగిన తేలి యుండగలందులకు అసాధారణ ప్రజ్ఞావంతులు వానర వీరులు కొలువు సముద్రం మీదుగ వారధి నిర్మింపచేసుకొని దాటవచ్చును అంతే కాదు-నీలాచార్యుని నీ సేనకు నాయకత్వము వహింపచేయుము నీకు జయము కలుగు' నని చెప్పాడు

రాముని కోరిక నెరవేరునట్లు నలనీలులు వారధి నిర్మించారు రాముడు లంకకుపోయి యుద్ధంలో రావణాసురుని సంహరించి విజయుడై తిరిగి అయోధ్యకు వచ్చేటప్పటికి రామునకు రావణుని చంపిన బ్రహ్మహత్యాపాతకం సంభవించి చూపు హరించిపోయింది అందున రాముడప్పుడు లింగప్రతిష్ఠ చేసి శివునారాధించి మరల చూపును పొందగలిగాడు ఆనాడు రామునిచే ప్రతిష్ఠ చేయబడిన లింగమే అమలింగేశ్వరుడని ప్రసిద్ధికెక్కియున్నాడు ఆ సమయంలోనే సీత, లక్ష్మణుడు, సుగ్రీవుడు, హనుమంతుడు మొదలైన వారంతా వారి వారి పేరులు మీదుగ లింగముల నిలుప ప్రతిష్ఠలు చేశారు అప్పటినేటి తీర్థములు ఏర్పడినవి ఆ తీర్థము లన్నింటిలోను ధనుష్కోటి తీర్థము ప్రధానమైనది

ధర్మపుష్కరిణీ ప్రభావము

నాయనలారా! పూర్వం గాలవ మహాముని దక్షిణసముద్ర తీరమందలి నీలపర్వతమందు ధర్మపుష్కరిణీతీర్థము చెంత చిరకాలము తపమాచరింపగ శ్రీహరి ప్రత్యక్షమై "నీ వరము కోరుకొనుము" అన్నాడు. గాలవుడంతట నారాయణునకు నమస్కరించి "ఇందిరా రమణా! నేను సర్వదా మిమ్మే తలచుచు యుండి మీ సేవ చేయుచుండునట్టి వరమి'మ్మని యర్థించాడు.

ఆ ధర్మనాథుం డంత "గాలవా! చాలాకాలము నాడిక్కడ ధర్ముండను యోగి యొక తీర్థమును నిర్మించుకొని అందు స్నానాదులు చేయుచు తపో నియమంబు పాటించుచుండగ శంభుడు ప్రసన్నుడై ధర్ముని యభిమతంబేమని యడిగాడు. ధర్ముడంతట "దేవా! నేను సదా మీ సంచారరథంబై యుండునట్లును, నా పేరి ప్రపంచమున చిరస్థాయిగ నిలచియుండునట్లును నన్ననుగ్రహింపు'మని ప్రార్థింప పరమేశ్వరుండు మిగుల నొంది "భక్తాగ్రణీ! అట్లైన నీవు నంది యాకారం ధరించి నాకు వాహనమై యుండు'మని చెప్పి వృషభ వాహనుండై కైలాసంబునకు పోయినాడు. ఆ ధర్ముని పేరనే తీర్థము ధర్మపుష్కరిణియై ప్రకాశించుచున్నది కావున నీవు పుష్కరిణీ తీర్థము చెంతనే మరికొంత కాలముండుము. తరువాత నాయందైక్యమొందెద"వని చెప్పిన యనంతరమున నదృశ్యమొందాడు.

ఈ ధర్మపుష్కరిణికే బ్రహ్మతీర్థంబని యొక పేరుగలదు. పూర్వము విశ్వావసు గంధర్వుని కుమారుడు దుర్దముడనువాడు కొందరి స్త్రీలతో గూడి యొక జలాశయంబున వస్త్రములు లేకుండానే జలక్రీడలాడుచున్న సమయంబున వశిష్ఠ మహామునియు నచటకు పోవుట సంభవించింది. మహామునిని చూచిన స్త్రీలు వెంటనే లేచిపోయి బట్టలు ధరించి దూరముననిలువంబడియుండ దుర్దముడు మాత్రము చలించక నందే దిగంబరుడై విహారచేష్టలు గావించుటం జేసి వశిష్ఠ

నాగ్రహించి "ఓరీ! యున్మదాంధుడవగు నీవు భూలోకమున రాక్షసుడవై పుట్టు" మని శపించాడు

ఆ శాపమునకు వణకుచున్న ప్రియురాలిని వెంటబెట్టుకొనివచ్చి యతీంద్రుని పాదములంటి 'మహామునీ! మా నాయందు కాంక్షించుటవలన నింక మా గతేమి! ఆ వారము వేడుకొనుచుంటిమి మా మొరాలకించి యనుగ్రహించి శాపవిమోచన మార్గం తెలుపుమ"ని ప్రార్థింప నాఋషియు దయ దలంచి "ఓరీ! మా శాపము తిరుగులేనిది కావున నీవు దానవుండవయి జన్మించుట తప్పదు కాని కొన్ని సంవత్సరములకు రాక్షస యోనిలో శ్రీమన్నారాయణ మూర్తి చేతి సుదర్శనముచే తెగిపోయిన పిమ్మట తిరిగి నిజాకారము నొందగల"వని చెప్పి వారినోదార్చి మర్యాదమున గర్వమణిగి మునీంద్రునకు నమస్కరించి ప్రియురాలితో తన నివాసమునకు తిరిగిపోయాడు

కొంతకాలమున కాతండు భూలోకమున భయంకర రాక్షసుడయి యుపద్రవించి లోకకంటకుడయ్యాడు మాఘపుణ్యదినమైన యానాటి ప్రాతఃకాలము గాలవ మహాముని యీ ధర్మ పుష్కరిణీ ప్రాంతమునందే జపతపములు చేసికొనుచు సంచరించుచుండగ దానవాకారము దాల్చిన దుష్టయుంతరుడెంచి గాలవుని పట్టబోయాడు ఆ సమయంబున గాలవుండు ప్రాణభయమునొంది "హా! శ్రీహరీ!" యని ఒక్కమాటు బిగ్గరగా పిలిచినంతనే విష్ణుచక్రము పరుగు పరుగున వచ్చి రాక్షసుని ఖండించివేసింది అంతటితో శాపవిముక్తి బొంది నిజరూపము ధరించిన చక్రపాణి సుదర్శనముతో "నేటి దినమునుండి యీ ధర్మపుష్కరిణి యందే నిలిచి యుండుము ఇందు స్నానమొనరించి నా భక్తులను దుష్టులేనియు బాధించు నెడల నా యానతి లేకయే నీవు వారిని వధింపుము ఇకనుండి యీ తీర్థము చక్రతీర్థమనియు చెప్పబడుగాక యని పలికి యంతర్ధానమయ్యాడు

గంధమాధన పర్వతము

నాయనలారా! గంధమాధన పర్వతము సేతువుననుసరించి సముద్రము లోనికి చొచ్చుకొనిపోయి యున్నది. ఆ కొండ నెక్కగలిగినవానికి బ్రహ్మహత్యా దోషములు సైతము హరించుటయేగాక బ్రహ్మలోకమునకు మార్గము దొరుకు నందు సందేహము లేదని పౌరాణికులు చెప్పుచున్నారు. అచట వెంచేసియున్న గౌరీసమేత మహాదేవుని లక్ష్మీనారాయణులు, సరస్వతీ బ్రహ్మ, శచీ దేవేంద్రులు! సమస్త మునిబృందారకులు సేవించి ధన్యులైనారు. ఆ పర్వతము మీద నున్న తీర్థము పేరు తలంచినంతనే జన్మ జన్మలలోని పాపములు హరించి పునర్జన్మలేని శాశ్వత కైవల్యము లభించునని మహనీయులు తెలుపుచుండ ఇంక నా సరో వరంబున స్నానపాన దానములు చేసిన వారెంత పుణ్యాత్ములో చెప్పనలవిగాదు.

ఒకప్పుడు పృథుమతి యను శూద్రుండు హిమవత్పర్వత ప్రాంతానికి పోయి మున్యాశ్రమమందున్న యోగీంద్రులను దర్శించి నమస్కరించి యనంతరమున "తపోధనులారా! జన్మచే నేను శూద్రుండనైనను నాకు వేదా ధ్యయనం సేయ భ్రాంతి కలదు. నాకు వేదమంత్రములను బోధించి నాచే యజ్ఞ యాగాది క్రియలు చేయింపు"డని ప్రార్థించాడు. మునులందరు అంగీకరింపక "ఓయీ! నీవిది యడుగరాని కోరిక. వేదం చదువుటకును, వేదాదుల నాలకించు టకు శూద్రునికధికారం లేదు. కాని నీ యందభిమానం చూపి యీ నిబంధన నతిక్రమించి యే బ్రాహ్మణుండేని నీకధికారం మిచ్చెనేని యాతండు నరక మనుభ వించుట తప్పదు. కావున నీవు విప్రపాదుల కుపచర్యలు చేయుచు జీవింపు"మని హితబోధ చేశారు.

దృఢమతి శౌనకాదులు సత్ప్రవేదం వెళ్ళిపోయి ఆశ్రమాల కట్టు నాటుకొని జలాశయం నిర్మించుకొని పూలవనం పెంచుకొని దేవతార్చనలు సలుపుచు పంచయజ్ఞాలు దినము తప్పక చేయుచుండ కొంతకాలం గడిచింది. ఒకనాడు గర్గముని వంశానికి చెందిన సుమతి యనే తెలివిగల బ్రాహ్మణుడు వచ్చి ఆతి వాని అతిథి మర్యాదలు గ్రహించి ఆశ్రమంలో నివసించెను. దృఢమతికి వేదాధికారం ఇచ్చి యజ్ఞములు చేయించుచుండ కొంతకాలము గడిచిన పిదప మరణించాడు

చనిపోయిన సుమతి నరకములో కొన్ని వేల సంవత్సరముల కాలము కష్టములనను భవించిన తరువాత భూమిమీద చెట్లుగను - జంతువులుగను జన్మనెత్తి చివరకు సింహళ చండాల శూద్ర వైశ్యులందుదయించిన యనంతరమున బ్రాహ్మణుల యింట పుట్టు గలిగాడు అట్లు జన్మించిన విప్రకుమారుండు చిన్నవాడయ్యు బ్రహ్మరాక్షసి పట్టు పీడింపబడుచుండగా నాతని తండ్రి కుమారునికై చింతించి దిక్కుతోచక అగస్త్యముని కీ యుదంత మంతయు చెప్పుకున్నాడు. అగస్త్యుండును విప్రవర్యా ఆలోచించి "భూసురోత్తమా! భయపడవలసినపనిలేదు. గంధమాదన పర్వతం మీదనున్న తీర్థం బున నీ కుమారుని మూడు దినములు స్నానములు చేయింపుము ఆ తీర్థమందలి మహాత్మ్యంబున నెట్టి భూత ప్రేత పిశాచముల బాధలైనను తీరిపోవును సంశయము మానుము లేదు. అతండు సుమతియైన నాడు చేసిన పాపంబులను నశింపగలవనియు నుపదేశింప నా బ్రాహ్మణుండగ్నిఖంబున తన కుమారుని గంధమాదన పర్వతమందలి కుండమున స్నానము చేయించి నంతనే విప్రకుమారుని నావేశించియున్న బ్రహ్మపిశాచి తొలగిపోయింది పాపములు హరించినాయి పూర్వ జన్మ జ్ఞాన ముదయించినదని సదానంద యోగి శిష్యులకు వివరించాడు

సీతా సరోవర తీర్థము

నాయనలారా! సీతా రామేశ్వరమునందలి [illegible] తీర్థము [illegible] విడిచి వారు సముద్ర తీర్థమునందలి ప్రభావముతో [illegible] సీతా [illegible] సంఘ [illegible] ఋషీశులు [illegible] [illegible] 'జానకీ, నీవింతవరకు [illegible] [illegible] చేసుకొనుమని [illegible] [illegible] 'అని శాసించాడు [illegible] [illegible] ఆ సమయమునందు సీతాదేవి [illegible] [illegible] సీతా సరోవరమను పేరు వచ్చింది

[illegible] [illegible] ఆ [illegible] సంతోషము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సంతోషించి [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అంతెత్తిపోయాడు [illegible]

యుద్ధంలో దేవేంద్రుడు ఎదరాని పోట్లు పడిన తరువాత నెటులనో దానవ రాజేంద్రుని సంహరించాడు. ఆ పాలాసురుని చంపిన కారణంబున దేవేంద్రునకు బ్రహ్మహత్యా పాతకం చుట్టుకుంది. అందువల్ల అనుభవించుచున్న బాధలు గాథలు కావు. భర్త యొక్క స్థితి చూడలేక శచీదేవి దేవగురువులైన బృహస్పతి భగవానుల వారిని తక్కిన మునీంద్రులను రావించి వారి యెదుట మొర్రాయి గోడువిని పడి "మహామునులారా! రాక్షసుని చంపిన నా పెనిమిటికి బ్రహ్మహత్యా పాతకము కల్గుటకేమి కారణము! జరిగిన ఈ దోషము పోవుటకు ఏది మార్గ'మని అడిగింది.

అందుకా మునులు 'అమ్మా శచీదేవీ! నీ పతిచే చంపబడిన కపాలా ఘనుండు రాక్షస వంశమువాడే కాని కవియను బ్రాహ్మణుని యందు జన్మించిన కారణమున దానవుడైనను బ్రహ్మహత్యా పాతకము సంభవించినది. సీతా రామేశ్వరము నందున్న సీతా సరోవరమందు మునిగినచో నీ మగని పాపములు నిశ్చయముగా హరించగలవు. ఆ తీర్థము నంతటి ప్రభావమున్నదని చెప్పారు.

బృహస్పతి సందేశమును విని శచీదేవియు, జయంతుడు మున్నగు వారు దేవేంద్రుని సీతా సరోవరంబున ముమ్మారు తలమునుగ స్నానము చేయించి నంతనే వానిని చుట్టుకొనియున్న బ్రహ్మహత్యా దోషముంతయు సూర్యరశ్మి తగిలి మంచుబిందువుల మాయమైపోయింది. దేవ మునీంద్రులంతయు నా తీర్థ ప్రభావమునకు మహాశ్చర్య చకితులయ్యారు.

రామకుండ ప్రభావము

నాయనలారా! అగస్త్యముని శిష్యులలో నివాడైన సుతీక్ష్ణుండు రామకుండమున ప్రతిదినము స్నానమాచరించి ఐదువేల రామనామ స్మరణము సేయు

చుండ కొంత కాలంబునకు శ్రీరామచంద్రుడు దర్శనమిచ్చి భక్తుడడిగిన చందంబున వానికి అద్వైత జ్ఞానము, పరకాయ ప్రవేశ విద్య, గాలిలోను గగనమందున ఎగురించు శక్తి అరువది నాలుగు కళలందు పాండిత్యము జంతువులు పక్షులు క్రిమికీటకంబులు భాషించునట్టి భాషాజ్ఞానము మొదలగున వన్నియు ప్రాప్తించునటుల వర మొసంగెను కావున రామకుండముతో సమానమైన తీర్థమెందునలేదని చెప్పబడుచున్నది ఇచట గట్టిపోటు విలువగల వస్తువు దాన మొనరించినను గొప్ప ఫలితము నొందెదరు

ద్వాపర యుగాంతమున మహాభారత యుద్ధం జరిగింది కౌరవ పక్షమునను భీష్ముడు పడిపోయిన తరువాత దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుల వారిని సర్వ సైన్యాధిపతిని చేశాడు కురు సేనల కగ్రనాయకత్వం వహించిన ద్రోణుడు సంతోషించి సమరంలో పాండవులమీద విజృంభించాడు ఆయనధాటికెవరూనిలువ లేకపోయారు అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు మొదలైనవారు గుమిగూడి ద్రోణాచార్యుల వారిని చంపే యుపాయ మాలోచించారు ఆచార్యులు తన కుమారుడైన అశ్వత్థామ మరణవార్త వింటే కానింక జీవించి యుండునని యొకప్పుడు శపథం చేసినమాట వారికిపుడు జ్ఞప్తికి వచ్చింది దానికి తగినట్లె అశ్వత్థామ యిపుడు తండ్రి పంచను లేకుండ దూరప్రదేశంలో యుద్ధం చేయుచున్నందున నీ కుమారుడు చనిపోయాడని చెప్పి ద్రోణాచార్యులవారిని మోసగించవచ్చును ఐతే తన కుమారుడు మరణించాడని మనము చెప్పితే గురువుగారు నమ్మరనే ఒక గడ్డుసమస్య యేర్పడింది

ధర్మరాజు అబద్ధమాడడనే ప్రతీతి యున్నది కనుక ఆయన నోట వింటే గురుండు తప్పక నమ్ముతాడే కాకుండ యుద్ధము విరమించి ప్రాయోపవేశ

మన చనిపోవడం నిజం. అంతవరకు అశ్వత్థామ చనిపోయాడని అని రామకుండ మున స్నానము చేయించుమని చెప్పగా శ్రీకృష్ణుడాది అందరు సమేతముగ పాండవులు సేతు రామేశ్వరమునకు పోయి రామకుండమునందు స్నానము చేసి వచ్చినంతనే మరల గగనవాణి "పాండవాగ్రజా! మహా పవిత్రమైన రామకుండమున మునిగితివి కావున నీ పాపములు హరించినవి. ఇదిగో ఇప్పుడు గట్టిగా నమ్ము" మనియు పలికింది. అంత ధర్మరాజు సంతోషముగా హస్తినాపురమునకు తిరిగివచ్చి సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకము చేసికొని నిత్యము దేవబ్రాహ్మణులను పూజించుచు పాలనాలు సలిపించాడు.

రామకుండము చెంతనున్న రామునిచే ప్రతిష్ఠ చేయబడిన శివలింగము సారాధించిన వారికి తొలగని పాపములు గాని కలుగని సంపదలు గాని యుండవని వాల్మీకి మొదలైన ఋషులు వచించియున్నారు. నారదాది మునులు రామకుండ ప్రభావమును గాన మొనరించారు.

లక్ష్మణకుండ ప్రవేశము

నాయనలారా! లక్ష్మణ కుండము మహా ప్రభావముగలది. దీని గురించిన ఇతిహాసమొకటి వినదగినది. భారత యుద్ధంలో శ్రీకృష్ణుడు పాండవుల పాతియని ప్రజలు చెప్పుకొనుచున్నారు. శ్రీకృష్ణునియున్న బలరాముడు కూడ రామునకట్టి మహాపాతకము లేదు. కాని తమ్ముని మంటలించుటకు ధర్మరాజుకు వచ్చింది. కాని ఆయన నేను బద్ధమాడనని గట్టిగా చెప్పినాడు. అప్పుడు ఆ శ్రీకృష్ణుడు మళ్ళీ యుక్తితో అశ్వత్థామ అనే ఏనుగు చనిపోయింది అనుచు

లు 'అశ్వత్థామ హతః కుంజరః' అంటే చాలన్నాడు ధర్మరాజు [illegible] ద్రోణాచార్యులవారు వినబడేలాగా "అశ్వత్థామ హతః" అని [illegible] "కుంజరః" అని "నా సత్యవ్రతం నేను నిలుపుకున్నాను గదా" అని [illegible] అదిగాక "కుంజరః" అన్నప్పుడు తక్కినవారు వాద్యాలు మోగి [illegible] ఎలాగైతేనేం ద్రోణుడు తన కొడుకు నిజంగానే చనిపోయాడనుకొని [illegible] లించాడు తరువాత పాండవులకే విజయం లభించింది

తరువాత ధర్మరాజు పట్టాభిషేకం చేసికొనదానికి అన్ని [illegible] పూర్తయ్యాయి ఆయన సింహాసనంమీద యెక్కబోవు సమయంలో ఆకాశవాణి [illegible] యుధిష్ఠిరా! నీవు అశ్వత్థామ బ్రతికియుండగ చనిపోయాడని [illegible] మాట విన్నంతనే పుత్రశోకంతో ద్రోణాచార్యులు చనిపోయారు [illegible] కావున నీవు [illegible] గురుద్రోహివి [illegible] ద్రోహివి [illegible] పాపాత్ముడవు నీ పవిత్రమైన హస్తినాపుర సింహాసనం [illegible] లాగ పలికింది, ఆ మాటలు విని ధర్మనందనుడు [illegible] వ్యాసాది మునులు [illegible]

నారదాది మునులంతా మోదించి శ్రీకృష్ణునితో 'వాసుదేవా' [illegible] రామేశ్వరము నందు రామకుండ మున్నది కదా! అందు మునిగిన వారికి బ్రహ్మ [illegible] హత్యాది దోషములు హరించును కావున [illegible] యుధిష్ఠిరునిచే [illegible] మతము [illegible] యుద్ధసమయంలో తాను తీర్థయాత్రకు పోవ [illegible] కున్నాడు

ద్వారకా నగరమునుండి బయలుదేరిన బలరాము [illegible] తీర్థమున పితృదేవతలకు తర్పణలు వదిలి తరువాత మరికొన్ని క్షేత్రాలు [illegible] చుచు కొలదిదినములో నైమిశారణ్యంబునే మునులంపరు [illegible]

పోయాడు బలరాముని చూచినంతనే మునులంతయును లేచి నమస్కరించుచు ప్రతి నమస్కారముల నందుకొనుచు కుశల ప్రశ్నల జేయుచున్నను సూతమహర్షి నిర్లక్ష్యముగ కూర్చొని యున్నందున బలరాము డాగ్రహించి దర్భతో వానితలపై కొట్టాడు వెంటనే సూతముని తల తెగి చనిపోయాడు

మునులంతట "యాదవరాజా! నీవాదిశేషావతార మూర్తివని యెరింగియుండిన కొనియాడుచున్నవి. అయినను నిరంతరము పరమేశ్వరుని లీలలనే ప్రవచించుచు మహా పుణ్యశాలియైయున్న సూతుని చంపుట మంచిదికాదు. నీకు ముని హత్యాపాతకంబు ప్రాప్తించుటకు సందియంబులేదు. కావున నీవు నీ సంకర్షణ మాయా ప్రభావంబున వీనిని బ్రతికించి మునిహత్యాపాతకంగాని-అపకీర్తిగాని పొందవలెనంటు"మని పలుక నా ద్వారకానాథుండు సంతసించి సూతుని తిరిగి బ్రతికించాడు పునర్జీవితుం డయిన సూతుండును—మిగిలిన మునులు బలరాముని గౌరవించారు

అదియునుగాక వల్కలుండను రాక్షసుడు బలవంతుడై యీ మునులు ఆచరించుచున్న యజ్ఞముల నన్నింటిని భంగ మొనరించుచుండెననియు, మునులను హింసించుచుండెననియు ముని పత్నులను చెరబట్టుచుండెననియు వారల వలన నాలకించిన బలరాము డాగ్రహించి యీ దానవుని సంహరించాడు అటుమీదట మునుల నుండి వీడ్కోలు పొందిన రోహిణీ కుమారుడు తీర్థయాత్రలు గావించుకొని తిరిగి నిజపురంబున కేగుచుండ గగనవాణి బిగ్గరగా "వాసుదేవా! సూతుని బ్రతికించినంత మాత్రమున నీ దోషం సంపూర్ణముగ హరించలేదు పాపంబుల గొన్నింటిని మిగిలించుకొని యింటికిపోవుట మంచిదిగా"దని పలికింది

బలరాము డంతట తిరిగి నైమిశారణ్యమున కుంబోయి దానాలకించిన పలుకుల నా మునులకు వినిపించి "నేను పరిపూర్ణముగ పాతకంబుల బాయుటకేమి

చేయువలయు' నని సూత్రముసీంద్రాదులు "బలరామా! నీవు గంధమాదన పర్వతము నందున్న లక్ష్మణ కుండమున స్నాన మొనరించినచో నీ సంకల్పము నెరవేరగల"దని చెప్పారు వారి మాటల ప్రకారంబున కృష్ణాగ్రజుండు సేతు రామేశ్వరమునకు పోయి గంధమాధన పర్వతము నెక్కి లక్ష్మణ కుండమున స్నానం బొనరించి సంపూర్ణముగ పాపరహితుడై ద్వారకకుపోయి సుఖసౌఖ్యము లనుభవించాడు

హనుమత్కుండ ప్రభావము

నాయనలారా! శ్రీరాముడు లంకనుండి తిరిగి యయోధ్యకు పోవ సేతువు దాటినంతనే కంటిచూపు కనబడకపోయింది కారణము లేని కారణంగా దృష్టి హరించిపోవుట కేమి కారణంబున యడుగగ నలనీలాచార్యులు 'రాఘవా! బ్రాహ్మణుండైన రావణుని వాని వంశము నంత మొందించితివి బ్రహ్మహత్యా పాతకంబున నీ చూపు నష్టమైనది ఐనను చింతింప పనిలేదు ఇచట గంధ మాదన పర్వతం మీద శివప్రతిష్ఠ చేయుము కోల్పోయిన నేత్రదృష్టిని మరల యథావిధిగ పొందగల"వని కర్తవ్యం నుపదేశించారు

నలనీలాదులు మాటలందు రామునకు సమ్మతిమున్నది రాక్షస మోదించెద వెంటనే శివప్రతిష్ఠ జేయ నిశ్చయించుకొని జ్యేష్ఠ శుద్ధ దశమి బుధవారం హస్తా నక్షత్రంబున ప్రతిష్ఠ చేయుటకు శుభలగ్నము నిశ్చయించిన తరువాత హనుమంతుని పిలిచి "వత్సా! మనకిపుడు శివలింగము కావలయునుగదా! నీవడే కైలాసమునకు పోయి పార్వతీ పరమేశ్వరుల నడిగి శ్రేష్ఠమైన లింగమునుగొని తెమ్ము"ని నియోగించినందున అంజనీ తనయుండు వాయువేగంబున కైలాసంబునకుపోయి గౌరీశంకర

పల కీయుదంతమంతయు నెరింగించి వారి ఎదుట లింగమును గైకొని తిరిగి రా కయున్నందున ఇప్పటికి కొంతకాలమైనది

గంధమాదన పర్వతంమీద రాముడు మొదలగు వారాంజనేయుని రాక కెదురు చూచుచున్నారు కాని హనుమంతుని జాడలేదు నిర్ణయించిన లగ్నం మించిపోవుచున్నది ఏమిచేయుటకు తోచక రాముడు మదనపడుచుండగ సీత యిసుకతో నొక లింగమును చేసియిచ్చింది గత్యంతరములేక దాశరథి సీతచేసి యిచ్చిన సైకతలింగమునే నిర్ణీత స్థానమునందు శుభముహూర్తము మించకుండగ వేదమంత్రములతో ప్రతిష్ఠ చేశాడు ప్రతిష్ఠానంతరం జరుపవలసిన క్రియలు పూజలు క్రమము ననుసరించి జరుపబడుచున్నవి

అంతలో కైలాసంనుండి శివుడిచ్చిన లింగముతోడ హనుమంతుడు తిరిగి వచ్చాడు అప్పటికె ప్రతిష్ఠ జరిగినందున హనుమంతుడు చాలబాధపడ్డాడు పొంగి పొంగి వచ్చే దుఃఖాన్ని నిలుపుకోలేకపోయాడు నేనింత కష్టపడినందుకు ప్రయోజన మేమిటి! ఇప్పుడీ లింగమును తెచ్చి యేమిచేయవలయునని వాపోయాడు కొంత వరకు రాముని నిష్ఠూరం లాడాడుకూడా నిజానికి రాముడు గానీ, లక్ష్మణుడుగాని, సీతగాని, విభీషణుడుగాని, నలనీలులుగాని, సుగ్రీవాంగదజాంబవంత సుషేణాదులు గాని మాటాడలేకపోయారు.

శ్రీరాముడే ఆంజనేయుని కౌగిలించుకుని "వత్సా! హనుమా! నీవు నాకాత్మీయుండవు నా తమ్ములలో నొకడవని నేనింతకుముందే చెప్పియుంటిని నాయీ నేటి విజయానికి నీవు కారకుండ వనుటయు సత్యము . నీ యందు నాకేనాడును భేదాభిప్రాయముండదు కాని నీవు కైలాసమునుండి లగ్నకాలమునకు రాలేకపోతివి ముహూర్తము మించరాని దయినది కావున నీవిప్పు డింకొక పనిచేయుము. నేను ప్రతిష్ఠించిన ఈ రామలింగేశ్వర లింగమునకు సమీపమునందే నీవీ లింగమును ప్రతిష్ఠచేయుము నీచే ప్రతిష్ఠ చేయబడిన ఈ లింగము హనుమ

లింగమును ప్రఖ్యాతి నొందగలదు అదియునుగాక నేను స్థాపించినది యిసుక లింగమేకాని నీవు స్థాపించినది సాక్షాత్పరమేశ్వరు డిచ్చిన లింగముగదా! ఇంక నీకి విచారమెందులకని సమాధానం చెప్పాడు

రాము సందేశము కాదనక ఆంజనేయుండు రామలింగేశ్వర లింగమునకు ఉత్తర భాగంబున తాను తీసుకొని వచ్చిన శివలింగమును ప్రతిష్ఠించి పూజించాడు మనమీనాటికిని గంధమాధన పర్వతంబుమీద నాయా లింగములను గాంచి సేవించి కృతార్థులము కానవకాశములున్నవి ప్రతిష్ఠకుముం దాంజనేయుడు శోకించుచు భూమిమీదంపడి దొరలినచోట నొక గుంట పడింది అంతట గంగాజల మాగర్భము నిండినది దానికి హనుమత్కుండమని పేరు కలిగింది ఆ కుండమున స్నానము చేసినవారికి పంచ మహాపాపములు తొలగుట యందెట్టి సందేహం లేదు మరియు వారికి భూతప్రేత పిశాచభయములుండవు దారిద్ర్యము సంభవింపదు

యాత్రా పరిసమాప్తము

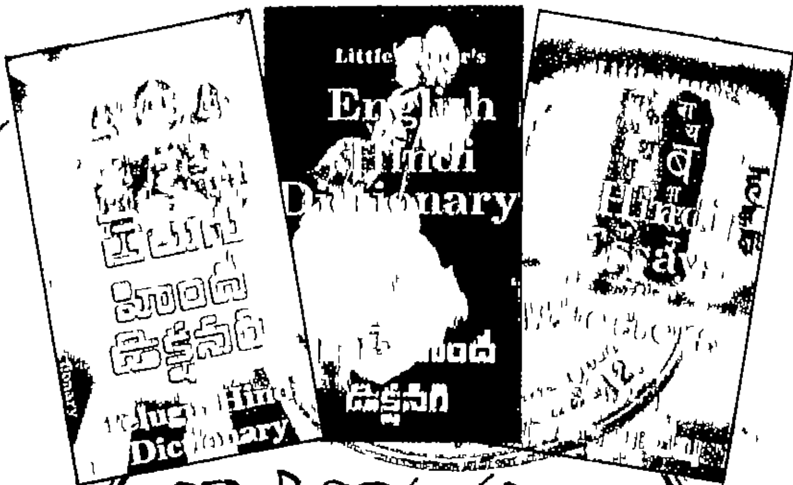
నాయనలారా! ఇక్కడ కాశీరామేశ్వర యాత్రకు సంబంధించిన సకల తీర్థములు, సకల క్షేత్రములు, సకల దేవతామూర్తుల వర్ణింపవలయునన్నను ఆయా ఇతిహాసంబుల వివరింపవలసియున్నను బ్రహ్మకులకైనను సాధ్యంగాని పనియని నేనింతకుముందే చెప్పియుంటిని ఇంతకు మనం చూడదగినవనియు - విడువదగినవియు - సేవింపదగినవియు ననేకములు మిగిలియున్నవి

ఈ సేతురామేశ్వరమందును బేతాళ వరదతీర్థం, మంగళతీర్థం, అమృతవాపి తీర్థం, బ్రహ్మకుండము, అగస్త్య తీర్థం, జటాతీర్థం, లక్ష్మణతీర్థం, శివ తీర్థం, శంఖతీర్థం, కోటితీర్థం, ధనుష్కోటి తీర్థంలు మొదలయిన పెన్నియోగ్యతలవు అవిగాక రామసైన్యమున నున్న వారందరి పేరున ననుసరించిన నలతీర్థం, నీలతీర్థం, సుగ్రీవతీర్థం, గవయ తీర్థం, గజతీర్థం, శరణతీర్థములు మొదలయినవి గూడ పెక్కులున్నవి

మనమిప్పటికి చూచిన ఈ క్షేత్రములు చాలును ఈ సేతురామేశ్వరం బున ముఖ్యముగ చేయవలసిన పనులను మాత్రము పూర్తిచేసుకొని తిరిగి కాశీకి పోవుదము రం"డని శిష్యజన సమేతంబుగ తిరిగి ప్రయాణమై పుణ్యతీర్థములలో స్నానములు చేసి హోమములందు బొట్లుధరించి గంధమాదన పర్వతమునందు రామేశ్వర లింగము హనుమల్లింగము మొదలైన దివ్యలింగమూర్తుల నారాధించి యథా శక్తిసంపన్న బ్రాహ్మణులకు యాచకులకు దానంబు లొసరించిన యనంతరమున నాటికి వారంద రును విశ్రాంతి తీసుకున్నారు

ఇవ్విధంబున కాశీరామేశ్వర యాత్ర ముగించుకొనిన సదానందయోగి మరుదినంబున శిష్యజనంబుల వెంటనుంచుకొని వెనుకకు మరలి ప్రయాణము సేయుచు మునుపు నివసించిన చోటులలో గాక క్రొత్త దృశ్యంబుల చూచుచూ అందందుగల మహామునుల సందర్శించుచు కాశీపురంబునకు చేరి అన్నపూర్ణా విశ్వనాథ స్వాములకు నమస్కరించి తరువాత నిజాశ్రమంబు చేరుకున్నారు

కథ కంచికి—మన మింటికి

English
Hindi
Dictionary

Little Master's
English
Grammar